

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาการบริหารงานวิชาการด้านงานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของครูในสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีหลักการ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

1. วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา
2. หลักการจัดการศึกษา
3. แนวทางการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

1. ความมุ่งหมายและหลักการ
2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา

การจัดกระบวนการเรียนรู้

- 2.1 ความหมายของการเรียนรู้
- 2.2 หลักการจัดกระบวนการเรียนรู้
- 2.3 องค์ประกอบของการจัดกระบวนการเรียนรู้
 - 2.3.1 การจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตร
 - 2.3.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 - 2.3.3 การจัดสื่อการเรียนรู้
 - 2.3.4 การจัดบรรยากาศการเรียนรู้

ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2543 : 1-4) กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของชาติโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา

1.1 เพื่อให้เกิดการจัดการศึกษาที่เป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

1.2 เพื่อให้เกิดการจัดการศึกษาที่ยึดหลักการศึกษาดลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

1.3 เพื่อให้เกิดการจัดการศึกษาที่ได้มาตรฐาน มีการจัดระบบการประกันคุณภาพ การศึกษาทุกระดับ และทุกประเภท ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการส่งเสริม มาตรฐานวิชาชีพ และได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดจนเกิดการระดมทรัพยากรจากแหล่ง ต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา

1.4 เพื่อให้ระบบการศึกษาสอดคล้องกับระบบบริหารราชการแผ่นดินที่ยึด หลักการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นและประชาชนทั่วไป

2. หลักการจัดการศึกษา

2.1 เอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ

2.2 กระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น

2.3 การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน สถานประกอบการ และสถาบันทาง สังคมอื่น

2.4 คำนึงถึงความประหยัด คุ่มค่าเกิดประโยชน์สูงสุด และมีความเหมาะสมกับทรัพยากรในการลงทุน ลดความซ้ำซ้อนของหน่วยงาน มีการบริหารงานโปร่งใส และความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ โดยมุ่งให้องค์กร หน่วยงานทุกระดับและองค์กรอิสระในการกำกับของกระทรวงเป็นองค์กรขนาดเล็กกระทัดรัด บริหารงานด้วยความมีประสิทธิภาพและบังเกิดประสิทธิผล

3. แนวทางการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษา

3.1 ระดับราชการส่วนกลาง เป็นระดับนโยบายมีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เฉพาะที่เป็นนโยบาย และแผนมาตรฐานการสนับสนุนทรัพยากร การติดตาม ตรวจสอบ การประเมินผล และการดำเนินงานที่ต้องปฏิบัติในระดับชาติ ได้แก่ องค์กรในส่วนกลาง คือ สภาและสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมแห่งชาติ คณะกรรมการและสำนักงานกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการและสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา คณะกรรมการและสำนักงานคณะกรรมการศาสนาและวัฒนธรรม และองค์กรอิสระในการกำกับกระทรวง

3.2 ระดับท้องถิ่น เป็นระดับปฏิบัติการมีอำนาจหน้าที่ด้านการบริหาร และ การดำเนินงาน ได้แก่ เขตพื้นที่การศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษา ดำเนินงานให้เสร็จสิ้นที่สถานศึกษาโดยเชื่อมโยงสัมพันธ์กันระหว่างเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กระทรวงศึกษาธิการ (2543 :3) ได้กล่าวถึงแนวทางในการจัดการศึกษา โดยสามารถสรุปรายละเอียด ดังนี้

1. ยึดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม ประเทศชาติ โดย
 - 1.1 สถานศึกษาเป็นผู้สร้างสาระการเรียนรู้ วิทยภาค รายปี
 - 1.2 กำหนดเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้เลือก
 - 1.3 มีความยืดหยุ่นในการที่สถานศึกษาจะบริหารจัดการในสาระการเรียนรู้พื้นฐานและเลือกในเรื่องเวลาได้
2. ทุกส่วนในสังคมร่วมในการจัดการศึกษา
 - 2.1 คณะกรรมการโรงเรียนมีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจและกำกับโรงเรียนตามรัฐธรรมนูญสถานศึกษา

2.2 องค์กรภายนอก มีบทบาทในการกำกับและประเมินคุณภาพ

การศึกษาของโรงเรียน

3. มีความสมดุลทั้งสาระการเรียนรู้ เวลา และเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสมดุลในช่วงชั้นของการจัดการศึกษา และความพอดี

3.1 การพัฒนาผู้เรียนในลักษณะองค์รวม ดังนี้

3.1.1 การเป็นผู้นำกับการเป็นผู้ตาม

3.1.2 ความสามารถในการทำงานเป็นหมู่คณะกับความสามารถในการดำรงตนอย่างเป็นปัจเจกบุคคล

3.1.3 เสรีภาพกับความรับผิดชอบ

3.1.4 สมรรถนะในการแข่งขันกับความสมถะ

3.1.5 การเห็นคุณค่าของวิทยาการสมัยใหม่กับความชื่นชม

ภูมิปัญญา ภูมิปัญญาดั้งเดิม

3.1.6 การเพิ่มพูนทักษะ และความสามารถเฉพาะทางกับการ

เพิ่มพูน สนุกทริยภาพและความรอบรู้ในภาพรวม

3.2 เน้น Capability Model มากกว่า Knowledge Model ทั้งนี้โดยเน้นการพัฒนาทักษะ (Skill - based) มากกว่าความรู้ (Knowledge - based)

3.3 มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางการศึกษา

3.3.1 คนปกติและคนด้อยโอกาสมีความเสมอภาคกันในการเรียนร่วมกัน

3.3.2 ผู้ที่จบหลักสูตรมีคุณภาพมาตรฐานที่กำหนด

3.4 ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ มุ่งให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้เป็นบุคคลดังต่อไปนี้

3.4.1 เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

3.4.2 เป็นผู้ที่สะสมองค์ความรู้

3.4.3 มีความก้าวหน้าในอาชีพ และการดำรงชีวิต

3.5 เสริมสร้างเอกภาพของชาติ มีความพอดีระหว่างความเป็นไทยและความเป็นสากล

3.6 เปิดโอกาสให้มีการถ่ายโอนผลการเรียนรู้จากระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการเปรียบประสบการณ์

3.7 ให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการ
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

1. ความมุ่งหมายและหลักการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ :2542,13-18) เป็นกฎหมายว่าด้วยการศึกษาของชาติฉบับแรก ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา โดยมีสาระที่ใช้เป็นกรอบในการปฏิรูปการศึกษา ทั้งในส่วนที่เป็นความมุ่งหมาย หลักการของการจัดการศึกษา สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ระบบการศึกษา แนวทางการจัดการศึกษา การบริหารและการจัดการศึกษา มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ทรัพยากรและการลงทุน เพื่อการศึกษาและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงการศึกษาครั้งยิ่งใหญ่ของชาติ โดยผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการศึกษาจำเป็นต้องทำความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้บรรลุผลตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริม สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนร่วมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริม ศาสนา ศิลปะวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบ อาชีพรู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่เรียนละเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก ดังนี้

- (1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
- (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- (3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 9 การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้

- (1) มีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ
- (2) มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- (3) มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษา ทุกระดับและประเภทการศึกษา
- (4) มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาและการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
- (5) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา
- (6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

- (1) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมา สังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- (2) ความรู้ และทักษะด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน
- (3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

(4) ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

(5) ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการต่อไปนี้

(1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างของบุคคล

(2) ฝึกทักษะกระบวนการ การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และ การปรับปรุงประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

(3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

(4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

(5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

(6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่มี การประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงาน และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีศูนย์การศึกษา และนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียง และมีประสิทธิภาพ

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

ให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

มาตรา 28 หลักสูตรการศึกษาในระดับต่าง ๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับ บุคคลตามมาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ต้องมีลักษณะที่หลากหลาย ทั้งนี้ให้จัด ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและ ศักยภาพ

สาระของหลักสูตรทั้งที่เป็นวิชาการ และวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความ สมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการ เรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่าง ชุมชน

มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับ การศึกษา

สรุปได้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 แนวการจัดการ การศึกษา ซึ่งเป็นการกำหนดทิศทางของกระบวนการจัดการศึกษาของชาติทุกระดับ รวมทั้ง แนวทางในการจัดทำหลักสูตรโดยในมาตรา 24 ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดของ ชีระยุทธ รัชชะ ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

1. การจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตร
2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้
3. การจัดสื่อการเรียนรู้
4. การจัดบรรยากาศการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้

2.1 ความหมายของการเรียนรู้

ซีรฟงส์ แก่นอินทร์ (2539:3) อธิบายว่า กระบวนการของความพยายามที่จะช่วยเหลือ สร้าง และชักจูง ผู้เรียนไปสู่เป้าหมายบางประการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542:2-7) กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึง การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรมอันเนื่องมาจากได้รับประสบการณ์ ซึ่งควรจะเป็นการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นการเรียนรู้ นั้น ถือเป็นขั้นตอนและกระบวนการที่สำคัญของมนุษย์ในการรับรู้เรื่องราวหรือเนื้อหาข้อมูลที่เกิดขึ้น

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543:71) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นการที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเป็นผลจากการฝึกและประสบการณ์

ชนาธิป พรกุล (2543:53) กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง หรือการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการแสดงพฤติกรรมในสถานการณ์ใดซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกปฏิบัติหรือได้รับประสบการณ์

ทิสนา แคมมณี และคณะ (2545: 1) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง การดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนหรือการใช้วิธีการต่างๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง เป็นกระบวนการการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมาย และการจัดกิจกรรมที่ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ประสบการณ์ต่าง ๆ ตามความคาดหวัง

2.2 หลักการจัดการกระบวนการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2544: 21-22) ได้กำหนดหลักการจัดการกระบวนการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้ในสาระต่างๆ ควรมีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกายและสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบวิธีการที่หลากหลายเน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คู่คุณธรรม ทั้งนี้ต้องพยายามนำกระบวนการจัดการกระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและกระบวนการต่างๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ซึ่งเป็นการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการเป็นการกำหนดเป้าหมาย

การเรียนรู้ร่วมกันยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระ การเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้

ศุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ (2545: 15) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การที่โรงเรียนจัดมวลประสบการณ์ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ตามความคาดหวัง

จันทราณี สงวนนาม (2545: 146-147) กล่าวว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีหลักการปฏิบัติ ดังนี้

1. เน้นการเรียนการสอนตามสภาพจริง
2. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ได้แสดงความคิดอย่างอิสระ สามารถสรุปและสร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นได้จากข้อมูลที่มี
3. นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติ ครูเป็นเพียงแหล่งข้อมูลหนึ่งจากหลายๆแหล่ง และเป็นผู้อำนวยการความสะอาดให้แก่ผู้เรียน
4. เน้นการปฏิบัติที่ควบคู่ไปกับหลักการและทฤษฎี
5. เน้นวิธีการสอนจากการเรียนรู้หลายๆรูปแบบ
6. ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดมากกว่าการค้นหาคำตอบที่

ตายตัวเพียงคำตอบเดียว

7. ถือว่ากระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญมากกว่าเนื้อหาเพื่อให้ผู้เรียนมีข้อมูลเพียงพอที่จะสร้างองค์ความรู้ใหม่
8. ใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนรู้ร่วมกันและเรียนรู้ด้วยตนเอง

ทิสนา แคมมณี และคณะ (2545: 70-72) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ที่ได้ผลสำเร็จ ซึ่งเป็นผลที่ได้จากการวิจัยมี ดังนี้

1. สถานศึกษาควรส่งเสริมการเรียนรู้ของครูอย่างจริงจังในรูปแบบที่หลากหลายอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง จนกระทั่งครูมีความเข้าใจที่กระจ่างในเรื่องที่เรียนรู้
2. สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ครูเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา กระตุ้นให้ครูช่วยกันคิด ร่วมกันทำงาน กำหนดเป้าหมาย วางแผน ปฏิบัติภารกิจกรรมและโครงการต่างๆ เพราะการมีส่วนร่วมช่วยสร้างความรู้สึกร่วมกันความรับผิดชอบในงาน ความสัมพันธ์และความกระตือรือร้นในการเรียนรู้
3. สถานศึกษาควรใช้แนวคิดการพัฒนาทั้งโรงเรียน (Whole school

approach) ในการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ กล่าวคือ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ควรจะต้องครอบคลุมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและมีการบริหารจัดการทุกด้านให้สอดคล้องหรือเอื้อต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

4. สถานศึกษาควรจะต้องแสวงหาแนวคิดหลักที่จะนำมาใช้ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ แนวคิดนั้นควรเป็นแนวคิดที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ของโรงเรียนและควรมีการสร้างการใช้ให้ตรงกันและช่วยกันคิดหาแนวทางที่หลากหลายในการปฏิบัติตามแนวคิดนั้น

5. สถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับเตรียมการสอนของครูควรให้ความช่วยเหลือครูทั้งในด้านความรู้ ในการจัดทำแผนการสอน และการอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับแหล่งความรู้ วัสดุ อุปกรณ์ สื่อและเทคโนโลยีต่างๆ รวมไปถึงการจัดการให้ครูมีเวลาเตรียมการสอนอย่างเพียงพอ

6. สถานศึกษาควรจัดการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรอย่างสม่ำเสมอเพราะเป็นกลไกหรือเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้การพัฒนาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ครูควรได้รับความรู้และการฝึกฝนทักษะในการดำเนินการเพื่อให้การนิเทศเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

7. สถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับพฤติกรรมของครูที่มีต่อผู้เรียนและควรแสวงหาวิธีการในการช่วยให้ครูเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของความเป็นกัลยาณมิตรกับผู้เรียนซึ่งได้แก่ การมีความรักและเข้าใจผู้เรียน การใช้วาจาที่ไพเราะกับผู้เรียนไม่ดูหรือลงโทษผู้เรียนเกินกว่าเหตุ ควรดูแลเอาใจใส่ผู้เรียนให้คำปรึกษาแนะนำและความช่วยเหลือตามความเหมาะสมความเป็นกัลยาณมิตร ดังกล่าวเป็นความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนทุกระดับทุกวัย

8. สถานศึกษาและครูควรศึกษาปัญหาและความต้องการของผู้เรียนมีการวิเคราะห์หลักสูตรร่วมกัน และพิจารณาจัดทำหลักสูตรในเรื่องที่ผู้เรียนสนใจ และจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและความแตกต่างของผู้เรียน

9. สถานศึกษาควรสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาให้มาก การสื่อสารให้ชุมชนมีความเข้าใจในจุดมุ่งหมายการดำเนินงานและการทำกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนและการประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้ชุมชนรับรู้

บุรชัย ศิริมหาสาร (2545: 31-32) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ควรเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรมตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติและสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2. ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน
3. ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา
4. ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง
5. ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

คำริ บุญชู (2546: 17) ได้ให้ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ว่า กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนหรือการใช้วิธีการต่างๆ ที่จะช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546: 32-33) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ดังนี้

1. จัดทำแผนการเรียนรู้โดยผู้เรียนมีส่วนร่วม
2. จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ยืดหยุ่นตามความเหมาะสมทั้งด้านเวลาและสาระการเรียนรู้และผู้เรียน
3. จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงจากแหล่งการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้
4. ใช้การแนะแนวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนรู้
5. ให้ผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการเรียนรู้
6. ส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาวิธีการจัดการกระบวนการเรียนรู้อย่างหลากหลายและต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ สถานศึกษาจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายและยืดหยุ่นตามความเหมาะสม ในการพัฒนาการเรียนรู้ ต้องควบคู่กระบวนการคิด เข้าไปในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และกำหนดเป้าหมายร่วมกัน

2.3 องค์ประกอบของการจัดกระบวนการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 มาตรา 24 ที่ใช้เป็นกรอบแนวคิดของ ธีระยุทธ รัชชะ ในการวิจัยครั้งนี้ องค์ประกอบของการจัดกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ การจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดสื่อการเรียนรู้ และการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

2.3.1 การจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตร

การจัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรและธรรมชาติของผู้เรียน ความสำคัญในการจัดการศึกษาต้องมีความถูกต้อง ทันสมัย เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน และเหมาะสมกับผู้เรียน

ความหมายของหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร ซึ่งนักวิชาการให้ความหมายไว้ดังนี้

ธีรียง บัวศรี (2542:7) กล่าวว่า วิชา หลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมายการจัดเนื้อหาสาระกิจกรรม และมวลประสบการณ์แต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่กำหนดไว้

สวัสดิ์ กาญจนสุวรรณ (2542 : 44) ได้กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียน โดยมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอนกำหนดไว้ในเอกสารเพื่อแผนแม่บทในการจัดการเรียนการสอนตามระดับชั้น

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2544:2) กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง แผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงลำดับของมวลประสบการณ์ที่ก่อเกิดการเรียนรู้สะสม ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีชีวิตอยู่ในสถานศึกษา ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข

Bobbitt, 1981 (อ้างถึงใน บรรพต สุวรรณประเสริฐ, 2544:14)

กล่าวว่าหลักสูตร คือ รายการของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งผู้เรียนและเยาวชนจะต้องทำและประสบโดยการพัฒนาความสามารถ เพื่อที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ให้ดีและเหมาะสมสำหรับการดำรงชีวิตในวัยผู้ใหญ่

ปรียาพร วงศ์อนุตราโรจน์ (2545 : 25) ได้กล่าวว่า ความหมายของหลักสูตร เป็น 3 ประการ

1. หลักสูตรที่เป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการ และการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งหมายไว้
2. หลักสูตรที่เป็นระบบในการจัดการศึกษา โดยมีปัจจัยนำเข้า (Input) เช่น ครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์
3. หลักสูตรเป็นแผนการเรียนการสอนที่มุ่งประสงค์อบรมฝึกฝนผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 1272) ได้กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง ประมวลวิชา และกิจกรรมต่าง ๆ กำหนดไว้ในการศึกษา เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง

หรรษา นิลวิเชียร (2547: 7) การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง เป็นกระบวนการปรับปรุงหลักสูตรหรือสร้างหลักสูตรใหม่ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการจัดการศึกษาที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

พิสนุ พงศ์ศรี (2549: 134) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง การวางแผนหรือจัดระบบทางการศึกษาเกี่ยวกับมวลวิชา ประสบการณ์ต่าง ๆ การจัดการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะต่าง ๆ ที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

นพเก้า ณ พัทลุง (2551: 1) กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึง สิ่งที่กำหนดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ และทำให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายที่กำหนด

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2551 : 47) ประมวลความหมายได้ดังนี้

หลักสูตร หมายถึง สิ่งที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการเรียนการสอนหรือใช้ถ่ายทอดความรู้ไปยังผู้เรียน ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง และเนื้อหาสาระที่บรรจุไว้ในหลักสูตรนั้น ๆ ซึ่งหมายรวมถึงเอกสารประกอบการสอนหรือคู่มือครู แผนการสอน โดยมีรายละเอียด เช่น จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียนการสอนและการวัดประเมินผล

หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นกระบวนการนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของผลผลิต ที่เกี่ยวกับจุดประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรมที่สนองจุดประสงค์และกระบวนการถ่ายทอดความรู้และวิธีการวัดผลประเมินผล โดยมีการกำหนดไว้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ เนื้อหา กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รวมทั้งผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ความสำคัญของหลักสูตร

สุนีย์ ภูพันธ์ (2542 : 17 อ้างถึงใน จินดา อูสมาน , 2549 : 23) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตร ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นเสมือนเบ้าหลอมพลเมืองให้มีคุณภาพ
2. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการจัดการศึกษา
3. หลักสูตรเป็นโครงการ และแนวทางในการให้การศึกษา
4. ในระดับสถานศึกษาหลักสูตรจะให้แนวปฏิบัติแก่ครู
5. หลักสูตรเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงาม และพัฒนาการของนักเรียนตามจุดมุ่งหมายขอการศึกษา
6. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ว่าผู้เรียนและสังคม ควรจะได้รับสิ่งใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์แก่นักเรียนโดยตรง
7. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า เนื้อหาวิชาอะไรบ้างที่จะช่วยให้เด็กมีชีวิต อยู่ในสังคมอย่างราบรื่น เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติและบำเพ็ญตน ให้เป็นประโยชน์แก่สังคม
8. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า วิธีการดำเนินชีวิตของนักเรียนให้ เป็นไปตามด้วยราบรื่นและผาสุกเป็นอย่างไร
9. หลักสูตรย่อมทำนายลักษณะของสังคมในอนาคตว่าจะเป็นเช่นไร
10. หลักสูตรย่อมกำหนดแนวทางความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะและเจตคติของผู้เรียนในอันที่จะอยู่ร่วมในสังคม และบำเพ็ญตน ให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน และชาติบ้านเมือง

วาณี ภูเสถวี (2542:112-113) กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญ คือ หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษาไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระดับใด เนื่องจากหลักสูตรจะเป็นสิ่งชี้ให้เห็นว่าจะจัดการศึกษาแก่ผู้เรียนอย่างไร จะเสริมสร้างทักษะเจตคติด้านใดบ้าง มีผลต่อผู้เรียน ชุมชนและประเทศชาติอย่างไร ความสำคัญของหลักสูตรจึงมีดังนี้

1. เป็นเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนให้เป็นระบบแบบแผนไปในทิศทางเดียวกัน
2. เป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหาร ในการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคารสถานที่ ตลอดจนสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อการศึกษา

3. เป็นข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต้องปฏิบัติตามเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและแผนการศึกษาของชาติ
4. เป็นแนวทางการปฏิบัติงานของผู้สอนเพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นแนวทางเดียวกันและมีมาตรฐานอย่างเดียวกัน
5. เป็นดัชนีชี้ให้เห็นถึงลักษณะของสังคมและประเทศชาติในอนาคตว่ามีลักษณะอย่างไร
6. เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประชากรทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ ซึ่งเป็นสิ่งที่จะเป็นในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543:40) กล่าวว่า งานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา ไม่ว่าจะสถานศึกษาจะเป็นประเภทใด มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาจากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากผลงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดโปรแกรมการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษา และเกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรของสถานศึกษา ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องทางตรงหรือทางอ้อมก็อยู่ที่ลักษณะงาน

กระทรวงศึกษาธิการ (2544: 5) ได้กำหนดไว้ว่า หลักสูตรสถานศึกษาเป็นแผนหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียน ให้เป็นคนดี มีความรู้ ความสามารถ มีความสุข โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนเอง รวมถึงลำดับขั้นของประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเองมีชีวิตในโรงเรียน ชุมชน สังคมและโลกอย่างมีความสุขในการจัดหลักสูตรสถานศึกษานั้น ต้องสอดคล้องกับหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีหลักการจัดการศึกษา เพื่อความเป็นเอกภาพของชาติมุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล เป็นการศึกษาเพื่อปวงชนเป็นการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพได้ เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระเวลาและการจัดการเรียนรู้จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายสามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

สมยศ นาวิการ (2545: 2) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาว่าเป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีชีวิตอยู่ในสถานศึกษา ชุมชน สังคมและโลกอย่างมีความสุข

กมล ภูประเสริฐ (2545 : 6) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพที่คาดหวัง ประกอบด้วยงานหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ งานเกี่ยวกับหลักสูตร หลักสูตรท้องถิ่น งานเกี่ยวกับการเรียนการสอน งานเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผล การเรียนตามสภาพจริง ไม่เน้นการใช้ข้อสอบเพียงอย่างเดียว

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2551:2) กล่าวว่า งานวิชาการเป็นงานหลักและมีความสำคัญยิ่งที่กำหนดบทบาท และภารกิจของหน่วยงานหรือสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีทิศทางไม่ก่อให้เกิดความสับสนในบทบาทหน้าที่

ชวลิต ชุกาแพง (2551: 29) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตรเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1) หลักสูตรเปรียบเสมือนแม่พิมพ์ของประชาชนในประเทศ ซึ่งคนที่จบการศึกษาในแต่ละระดับในประเทศ หลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของคนที่จะจบการศึกษาในระดับชั้นนั้น ๆ 2) หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการศึกษา ถ้าประเทศหรือการศึกษาระดับใดมีหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ จะสะท้อนถึงการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพตามมา 3) หลักสูตรเป็นแนวทางในการให้การศึกษา ซึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการกำกับดูแล ติดตามผล ของการศึกษาได้ ทั้งผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกท่าน 4) หลักสูตรเป็นแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนของครู เนื่องจากตัวหลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนในระดับมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย ให้สะท้อนและบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรที่ตั้งไว้ 5) หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางการจัด ประสบการณ์ของครูผู้สอน ซึ่งการศึกษาในแต่ละระดับจะมีองค์ความรู้และประสบการณ์ที่แตกต่างกันไป 6) หลักสูตรเป็นเครื่องหมายอนาคตการศึกษาของชาติ อนาคตการศึกษาของชาติย่อมมาจากหลักสูตรที่มีวิสัยทัศน์ที่มีการวางกรอบเนื้อหาที่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม

สรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญมากในการจัดกระบวนการจัดการศึกษา และเป็นภารกิจหลักของที่ต้องร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำหลักสูตร เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติและเป็นการกำลังสำคัญของชาติในอนาคต

ความหมายของเนื้อหาสาระ

ธีราร บัวศรี (2542:222) กล่าวว่า เนื้อหาสาระ หมายถึง ข้อมูล ความรู้หรือสิ่งที่เป็นสาระซึ่งได้ถูกเลือกสรรจากวิชาต่าง ๆ แล้วนำมาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539:79) กล่าวว่า เนื้อหาสาระ หมายถึง ความรู้ที่
ดัดแปลงมาจากศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อให้ความเหมาะสมกับระดับการศึกษา และเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้
ผู้เรียนค้นพบความจริงได้ด้วยตนเองและสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตและสังคม
เพศ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานและตำแหน่งในการปฏิบัติงาน

สรุปได้ว่า เนื้อหาสาระ หมายถึง ข้อมูลหรือความรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการ
เรียนรู้ทั้งด้านทักษะและวิชาการ จนบรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

หลักเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาสาระ

สุรพันธ์ ต้นศรีวงษ์ (2538 : 110 – 111) กล่าวว่า หลักเกณฑ์ในการเลือก
เนื้อหาวิชาให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาด้านช่างอุตสาหกรรม มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. เนื้อหาที่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต
2. เนื้อหาที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ที่จะถ่ายทอดไป
3. เนื้อหาที่มีแก่นสาระสำคัญของความรู้ในศาสตร์นั้น
4. สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน
5. สอดคล้องกับประสบการณ์ของผู้เรียน
6. เนื้อหาช่วยกระตุ้นจินตนาการของผู้เรียน
7. เนื้อหาที่มีความสมดุลกันระหว่างความกว้างและความลึก
8. เนื้อหาที่ทันสมัยต่อเทคโนโลยีและความก้าวหน้าในสาขานั้น ๆ
9. เนื้อหาที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่วางไว้และสอดคล้องกับผลการ

กับวัตถุประสงค์ในหลาย ๆ ข้อ

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 82 – 83) กล่าวว่า หลักเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหา
สาระทั้งในระดับหลักสูตร ระดับชั้นเรียนและระดับรายวิชานั้น มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. มีความสัมพันธ์ต่อการเรียนรู้ (Significance)
2. มีความถูกต้องทันสมัย (Validity)
3. มีความน่าสนใจ (Interest)
4. เป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ (Learnability)
5. สอดคล้องกับจุดประสงค์ (Appropriateness to Objective)
6. เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน (Usefulness)
7. เป็นสิ่งที่สามารถจัดให้ผู้เรียนได้ (Feasibility)

สรุปได้ว่า การจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตร หมายถึง การจัดเนื้อหาของหลักสูตร ในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงและถ่ายทอดไปยังผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ ด้านความรู้ เจตคติ และทักษะปฏิบัติ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับหลักสูตร ความสำคัญของ เนื้อหา ความเหมาะสมกับเวลา ความทันสมัย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ และเป็นพื้นฐานในการศึกษาที่สูงขึ้น

หลักเกณฑ์ในการจัดเนื้อหาสาระ

กรมวิชาการ (2543:5) กล่าวว่า การจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตรให้เป็นที่พึง ประสงค์ของผู้เรียน โดยมีตัวบ่งชี้ความสำเร็จ(Benchmark) ของช่วงชั้นปีที่ 1-3, 4-6, 7-9, 10-12 จำนวน 18 มาตรฐาน มีรายละเอียด คือ

1. มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ศรัทธาและมุ่งมั่นในความดี
2. ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ
3. เห็นคุณค่าในตนเองและพึ่งตนเอง
4. มีสุนทรียภาพ
5. มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีความสามารถในการคิดไตร่ตรองคิดอย่างมีวิจารณญาณและคิดอย่างสร้างสรรค์
7. มีความสามารถในการตัดสินใจ การแก้ปัญหา มีวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต
8. มีทักษะในการสื่อสาร
9. มีทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
10. มีทักษะการจัดการและสามารถใช้และพัฒนาเทคโนโลยี
11. มีความรู้และทักษะตามสาระการเรียนรู้
12. รักการเรียนรู้ และรู้จักวิธีการเรียนรู้
13. สามารถทำงาน รักการทำงาน และทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข
14. มีจิตสำนึกในการรักษาประโยชน์ของส่วนรวม
15. มีเจตคติที่ดี มีประสบการณ์และทักษะในงานอาชีพสุจริต
16. อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
17. ภูมิใจในท้องถิ่น ประเทศชาติ และความเป็นไทย

18. มีจิตสำนึก และปฏิบัติตนตามวิถีทางประชาธิปไตยอันมี

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

มาตรฐานกำหนดไว้ที่ สถานศึกษาต้องใช้เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด พร้อมทั้งใช้ในการกำกับ ตรวจสอบ การจัดการศึกษาของสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2543:6-8) ได้มีการกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ไว้ 8 กลุ่มด้วยกัน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การพัฒนาตน
2. สุนทรียศิลป์
3. สังคมศึกษา
4. ภาษาไทย
5. คณิตศาสตร์
6. วิทยาศาสตร์
7. การงานและอาชีพ
8. ภาษาอังกฤษ

สำหรับการจัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ได้ยึดแก่นร่วมของการเรียนรู้ (The Common Core of Learning) เพื่อต้องการบูรณาการ การเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่โลกกลายเป็นชั้นเรียน ได้แก่ การดูแลตนเอง และสังคมโลก (Personal and Global Stewardship) การสื่อสาร (Communication) การใช้เหตุผล และการแก้ปัญหา (Reasoning and Problem Solving) และบันทึกมนุษยชาติ (The Human Record) โดยการจัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม ประกอบด้วยดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge)
 - 1.1 ความรู้เชิงกระบวนการ (Procedural)
 - 1.2 ความรู้เชิงประกาศ (Declarative)
 - 1.3 ความรู้เชิงเนื้อหา (Contextual)
2. ทักษะ (Skill) ที่จำเป็นต้องส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น ทักษะพื้นฐาน ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะส่วนบุคคล ทักษะการจัดการ ทักษะในงานอาชีพ

3. คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม เนื้อหาสาระ นอกจากจะมุ่งพัฒนาตนเองของผู้เรียนแล้ว ยังมุ่งเน้นความเป็นชาตินิยม ความเติบโตทางสังคม และเศรษฐกิจของประเทศ และการแข่งขันสู่ความเป็นผู้นำ

สำหรับการจัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้แบบโครงการ (Project) หลักสูตรก็ให้ความสำคัญกับการให้ผู้เรียนได้สร้างผลผลิตที่มีคุณภาพจากการปฏิบัติจริง โดยใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ในระหว่างเรียนและนักเรียนจะต้องทำโครงการตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างโดยสามารถแบ่งโครงการออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. โครงการตามสาระการเรียนรู้ เป็นโครงการที่ผู้เรียนจะต้องนำความรู้ทักษะที่เรียน ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่นำมาบูรณาการใช้ในการทำโครงการ
2. โครงการตามความสนใจ เป็นโครงการที่ผู้เรียนจัดทำตามความถนัด ความสนใจ และความต้องการของตนเอง ผู้เรียนจะต้องนำความรู้ และทักษะในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ต่าง ๆ มาบูรณาการ การใช้ จัดทำโครงการ ตามที่ผู้เรียนสนใจ ซึ่งได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับการดำรงชีวิตจริง

นอกจากการจัดโครงการแล้ว ยังต้องจัดกิจกรรมซึ่งเป็นกิจกรรมเสียดสต่อสังคม เน้นส่วนที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติเพื่อสร้างนิสัยและปลูกฝังการเสียดสต่อสังคม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ผู้บำเพ็ญประโยชน์ ยุวกาชาด

กระทรวงศึกษาธิการ (2543:10) กล่าวว่า การจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตรในการเรียนรู้ต้องจัดตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนในลักษณะองค์รวม มีความสมดุลทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย ปัญญา และสังคม ในทุกช่วงชั้นของการจัดการศึกษา ให้ผู้เรียนมีความสามารถในการพัฒนาตนเองตามเป้าหมาย และวิธีการที่วางไว้ให้มีความพึงพอใจในความสุขของสถานะที่ตนดำรงอยู่ในช่วงหกปีแรก เน้นการศึกษาปฏิบัติให้ผู้เรียนพึ่งตนเอง มีความรับผิดชอบ มีวินัย และการมีส่วนร่วม สำหรับในช่วงปี หลังจากให้ความรู้ ความสำคัญ และทักษะ เพราะมนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่ง การจัดการศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียน ตั้งแต่การวางรากฐาน พัฒนาของชีวิต ตั้งแต่แรกเกิดการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถด้านต่างๆ ที่จะดำรงและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ต่างๆ ดังนี้

1. มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถทางอารมณ์ (Emotional Ability) หรือความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการใช้ชีวิต โดยมุ่งปลูกฝังตั้งแต่เด็กๆ ให้มีความเข้าใจตนเอง เข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งทางอารมณ์อันจะนำไปสู่การยกระดับจิตใจ มีความสุขอย่างที่ควรจะเป็น และสามารถที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตน (Self Esteem)

ด้วยการสร้างภาพพจน์บวกให้กับตนเอง โดยใช้พลังคำพูดที่ดีๆ คือ พูดแต่สิ่งที่ดีๆ พลังจินตนาการ คือ การเปลี่ยนแปลงภาพพจน์ของตัวเอง ภาวีกแห่งการเรียนรู้ ภาวีกแห่งสมาธิ คือ ทำให้สงบ เชือกเย็น สมดุล ตื่นตัว พร้อมทั้งจะทำกิจกรรมใด ๆ ของชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด สามารถรับข้อมูลใหม่ๆ เข้ามาได้อย่างรวดเร็ว พลังสติหรือ พลังสมาธิ คือ จิตของเราที่จดจ่อกับสิ่งที่เราต้องทำในปัจจุบัน ทำให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน ในชีวิตได้อย่างสูงสุด พลังแห่งความรักเป็นพลังทางบวก ทำให้ชีวิตสดใสและเป็นจุดหมายปลายทางของชีวิตที่มีความสุข

2. มุ่งพัฒนาด้านปัญญา มุ่งปลูกฝัง และพัฒนาการคิดของผู้เรียน โดยให้คุณภาพด้านการคิดที่ดี มีสมรรถภาพสมองดี จะมีผลผลิตของการคิดที่ดี ดังนั้น ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการคิดจะต้องพัฒนาหรือส่งเสริมสมรรถภาพสมองควบคู่กับวิธีการคิดเป็นกระบวนการทางสมอง

3. มุ่งพัฒนาสมอง ต้องจัดให้มีการเตรียมพร้อมทางสมอง เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาสมองทั้งด้านซ้ายและด้านขวา และกระตุ้นส่งเสริมให้สมองทั้งสองข้างของผู้เรียนได้ทำงานอย่างมีความสุข ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้ถึงขีดสุด ศักยภาพของมนุษย์จะได้มนุษย์สมบูรณ์แบบ

2.3.2 การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จนั้น คือ การดูว่าผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ ดังนั้นผู้เรียนจะสามารถบรรลุจุดประสงค์ได้มากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ว่าสามารถจัดให้สอดคล้องกับธรรมชาติของเนื้อหาสาระ หรือผู้เรียนหรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับหัวข้อดังนี้

ความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้

ความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งนักวิชาการให้ความหมายไว้ดังนี้
 วาณี ภูเสถวี (2542:93) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง วิธีการและสภาพการณ์ที่ผู้สอนจัดให้ผู้เรียนปฏิบัติ เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542:91) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง สภาพการเรียนที่กำหนดขึ้นเพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายหรือจุดประสงค์การเรียนการสอนที่กำหนด

ประเวศ วะสี (2542:20) กล่าวว่า “กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนจากการเอาวิชาเป็นตัวตั้งมาเป็นเอาคนและสถานการณ์จริงเป็นตัวตั้ง” คือ การเอาวิชาเป็นที่ตั้งจะต้องสอนแบบท่องจำ เพื่อนำไปตอบคำถามความรู้ ความจำ แต่ปัจจุบันผันเปลี่ยนเวียนไปอย่างรวดเร็ว จนเราไม่สามารถจำได้ทั้งหมด ครูจึงต้องจัดหากิจกรรมที่มีความหมายต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมาเป็นเอาคนและสถานการณ์จริงเป็นตัวตั้ง

สุวิทย์ มูลคำและ อรทัย มูลคำ (2545: 15) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การที่โรงเรียนจัดมวลประสบการณ์ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ต่างๆตามความคาดหวัง

ปรัชญา เวสารัชช์ (2545: 4) กล่าวถึงการจัดการศึกษาว่าเป็นกระบวนการอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายชัดเจน คือ การพัฒนาคุณภาพมนุษย์ทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม ค่านิยม ความคิด การประพฤติปฏิบัติ ฯลฯ โดยคาดหวังว่า คนที่มีคุณภาพนี้ จะทำให้สังคมมีความมั่นคง สงบสุข เจริญก้าวหน้าทันโลก แข่งขันกับสังคมอื่นในเวทีระหว่างประเทศได้ คนในสังคมมีความสุข มีความสามารถประกอบอาชีพการงานอย่างมีประสิทธิภาพและอยู่รวมกันอย่างสมานฉันท์

คำรี บุญชู (2546:17) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) หมายถึง การดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนหรือการใช้วิธีการต่าง ๆ ที่จะช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้

ชวลิต ชูกำแหง (2550: 87) การสอน คือการจัดดำเนินการของผู้สอน เพื่อให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ โดยผู้เรียนจะทำกิจกรรมที่อาศัยกระบวนการโยงความสัมพันธ์เปรียบเทียบ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ดังกล่าวผลการเรียนรู้อาจจะอยู่ในรูปความเข้าใจ การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การประเมินผล ฯลฯ การจัดดำเนินการของผู้สอนอาจอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ กัน ในยุคของการปฏิรูปการศึกษา เรียกว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนตามหลักสูตร เพื่อให้เกิดทักษะกระบวนการคิด การแก้ปัญหา การจัดการ การประยุกต์ใช้ การลงมือปฏิบัติจริง การแสวงหาความรู้ การคิดเป็นทำเป็น การสร้างนิสัยรักการอ่าน การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้และการบูรณาการความรู้ด้านต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน

หลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2537:72-74) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอน มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนมาก ดังนั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงควรคำนึงถึงหลักการในการจัดการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเจตนาของหลักสูตร
2. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียน
3. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัย ความสามารถ

ความสนใจของผู้เรียน

4. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับลักษณะเนื้อหาวิชา
5. จัดกิจกรรมให้มีลำดับขั้นตอน
6. จัดกิจกรรมให้น่าสนใจ
7. จัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ทำกิจกรรม
8. จัดกิจกรรมโดยใช้วิธีการที่ท้าทายความคิดความสามารถของผู้เรียน
9. จัดกิจกรรมโดยใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย
10. จัดกิจกรรมโดยให้มีบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนาน และเป็นกันเอง
11. จัดกิจกรรมแล้วต้องมีการวัดผลการใช้กิจกรรมนั้นทุกครั้ง

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2542:21) กล่าวว่า การจัดการศึกษายุคใหม่จะต้องปรับกระบวนการทัศน์ใหม่เป็นการจัดการศึกษาทางเลือก เพื่อเสริมพลังความสามารถที่อยู่ในตัวของผู้เรียนให้เจริญเติบโตเต็มศักยภาพ และนำศักยภาพนี้มาพัฒนาคน ชุมชน สังคม ได้เหมาะสมกับความสามารถแห่งตนศักยภาพได้รับการกระตุ้น และพัฒนาโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ตามสภาพจริง

กระทรวงศึกษาธิการ (2544: 21-22) ได้กำหนดหลักการจัดกระบวนการเรียนรู้ว่าการเรียนรู้ในสาระต่าง ๆ ควรมีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกายและสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจและความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะๆอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบวิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คู่คุณธรรม ทั้งนี้ต้องพยายามนำกระบวนการจัดการกระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและกระบวนการต่างๆข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ซึ่งเป็นการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการเป็นการกำหนดเป้าหมายการ

เรียนรู้ร่วมกันยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกันหรือต่างกลุ่ม สาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545: 122-123) ได้กำหนด หลักการในการจัดการเรียนรู้ที่จะต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และการบูรณาการตามความเหมาะสมซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) ด้านความรู้ ผู้สอนจะต้องวิเคราะห์ภารกิจว่าจะจัดการเรียนรู้อย่างไร ผู้เรียนจึงจะเข้าใจความหมายของสิ่งที่จะเรียนรู้และโครงสร้างของความรู้ ประกอบด้วยข้อมูล ข้อเท็จจริง หลักการกฎเกณฑ์ไปจนถึงทฤษฎี อย่างมีลำดับขั้นตอนซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีหลักการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามสถานศึกษาจะต้องกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้และผลการเรียนรู้ ตลอดจนสาระให้สอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตร เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพให้เป็นไปตามเป้าหมาย

2) ด้านคุณธรรม ควรพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ด้วยครูให้ความรักความเมตตาต่อศิษย์จะทำให้ผู้เรียนเพิ่มความเชื่อมั่นในตนเอง เกิดพลังในการเรียนรู้ กล้าคิด กล้าทำ ในสิ่งที่ถูกต้องเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น

3) ด้านกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การเน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดควรเป็นการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหา กระบวนการเรียนรู้ที่นำมาใช้ ประกอบด้วยกระบวนการเรียนรู้ทั่วไปที่ใช้ได้กับหลาย ๆ วิชา เช่น กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นต้นนอกจากนี้ในการเรียนรู้แต่ละวิชา กิจกรรมจะต้องเน้นให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติตามกระบวนการเรียนรู้เฉพาะวิชา เช่น วิชาวิทยาศาสตร์จะใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

4) การบูรณาการตามความเหมาะสม เนื่องจากการเรียนรู้สามารถเกิดได้ในทุกที่และทุกโอกาส ทั้งการเรียนรู้ในห้องเรียน ในสภาพแวดล้อมและในธรรมชาติผู้เรียน จำเป็นต้องใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้และบูรณาการเชื่อมโยงไปสู่ชีวิตจริง

จันทราณี สงวนนาม (2545: 146-147) กล่าวว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีหลักการปฏิบัติ ดังนี้

1. เน้นการเรียนการสอนตามสภาพจริง
2. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ได้แสดงความคิดอย่างอิสระ สามารถสรุปและสร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นได้จากข้อมูลที่มี
3. นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติ ครูเป็นเพียงแหล่งข้อมูลหนึ่งจากหลายๆแหล่ง และเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน

4. เน้นการปฏิบัติที่ควบคู่ไปกับหลักการและทฤษฎี
5. เน้นวิธีการสอนจากการเรียนรู้หลายรูปแบบ
6. ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดมากกว่าการค้นหาคำตอบที่

ตายตัวเพียงคำตอบเดียว

7. ถือว่ากระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญมากกว่าเนื้อหาเพื่อให้ผู้เรียนมีข้อมูลเพียงพอที่จะสร้างองค์ความรู้ใหม่

8. ใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนรู้ร่วมกันและเรียนรู้ด้วยตนเอง

บุรชัย ศิริมหาสาร (2545: 31-32) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ควรเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรมตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติและสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2. ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

3. ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ ภูมิปัญญา

4. ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

5. ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546: 32-33) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ดังนี้

1. จัดทำแผนการเรียนรู้โดยผู้เรียนมีส่วนร่วม
2. จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ยืดหยุ่นตามความเหมาะสมทั้งด้านเวลาและสาระการเรียนรู้และผู้เรียน
3. จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงจากแหล่งการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้
4. ใช้การแนะแนวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนรู้

5. ให้ผู้ปกครองครอบครัวชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้

6. ส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้
อย่างหลากหลายและต่อเนื่อง

กระทรวงศึกษาธิการ (2551: 25) กล่าวถึงหลักการจัดการเรียนรู้ ไว้ว่าการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองไว้ ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม

สรุปได้ว่า หลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรมีวิธีการที่หลากหลาย คำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญา ความสนใจ ความสามารถของผู้เรียน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญมีวิธีการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกันจากธรรมชาติและ การปฏิบัติจริง ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้บูรณาการกระบวนการคิด ค่านิยมที่พึงประสงค์และคุณธรรมจริยธรรมสอดแทรกกลุ่มสาระการเรียนรู้

ความหมายการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

นักวิชาการหลายท่านอธิบายถึงการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังเช่น
ธนาธิป พรกุล (2543:50) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student centered learning) คือ การเรียนรู้ที่เกิดจากการคิด การค้นคว้า การทดลอง และการสรุปเป็นความรู้โดยตัวผู้เรียนเอง ครูผู้สอนจะเปลี่ยนบทบาทหน้าที่การถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้วางแผนจัดการ ชี้แนะ และอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจึงหมายถึงการจัดการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

คณะอนุกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้ (2543:20-22) ได้ให้ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด หมายถึง การกำหนดจุดหมาย สารกิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียน และการวัดประเมินผลที่มุ่งพัฒนาคน และชีวิต ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มความสามารถสอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน

ทิสนา แคมมณี (2548:120) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นตัวตั้ง โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับผู้เรียนและประโยชน์สูงสุดที่ผู้เรียนควรจะได้รับ และมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างตื่นตัวและได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ อันจะนำผู้เรียนไปสู่การเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง

สำลี รักสุทธี (2544:1) กล่าวว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ตามมาตรา 22-24 โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม คือ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้างสรรค์กิจกรรมทางการศึกษา ลงมือปฏิบัติจริง ควบเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้รับบอกให้ ความรู้อย่างเดียวเป็นผู้คอยอำนวยความสะดวก คอยช่วยเหลือแนะนำ รวมทั้งเป็นที่ปรึกษาให้กับผู้เรียน

บรรพต สุวรรณประเสริฐ (2544:5) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด หมายถึง การกำหนดจุดหมาย สาระ กิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียน และการประเมินผลที่มุ่งพัฒนา “คน” และ “ชีวิต” ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มตามความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง การเรียนรู้เกิดจากตัวผู้เรียน โดยครูผู้สอน เป็นเป็นผู้วางแผนและเตรียมการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

นักวิชาการได้กล่าวถึงสิ่งที่ควรคำนึงถึงในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดดังนี้

สาโรช โศภีรักษ์ (2546:33) ได้เสนอว่าการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ควรคำนึงถึงประเด็นที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. สมรรถของมนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงสุด

สมรรถของมนุษย์ประกอบด้วยเซลล์สมองประมาณหนึ่งแสนล้าน เซลล์เป็นโครงสร้างมหัศจรรย์ โดยธรรมชาติสมองมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ตั้งแต่แรกเกิด มีความต้องการที่จะเรียนรู้สามารถเรียนรู้ให้บรรลุอะไรก็ได้ มนุษย์ต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง ธรรมชาติ และทุกอย่างรอบตัวมนุษย์สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ต้องอาศัยสมองและระบบประสาทสัมผัส ซึ่งเป็นพื้นฐานของการรับรู้ ซึ่งรับความรู้สึกจากอวัยวะรับความรู้สึก คือ ตา หู

จุมก ลึ้น กาย ใจ กระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ผู้สอนจะต้องสนใจและให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสมอง(head) จิตใจ (heart) มือ (hand) และสุขภาพองค์รวม(health)

2. ความหลากหลายของสติปัญญา

คนแต่ละคนมีความสามารถ หรือความเก่ง แตกต่างกัน และมีรูปแบบการพัฒนาเฉพาะของแต่ละคน สิ่งแวดล้อมที่แตกต่าง ส่งผลต่อการพัฒนาเสริมสร้างความสามารถให้แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ควรจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมศักยภาพ ความเก่งความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถเก่งได้หลายด้าน

3. การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ตรง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542:30) ได้ดำเนินการรวบรวมแนวคิดทางทฤษฎีการเรียนรู้ และเสนอแนวทางการจัดการกระบวนการเรียนรู้ดังนี้

1. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคลให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามความสามารถทั้งด้านความรู้ จิตใจ อารมณ์ และทักษะต่างๆ
2. ลดการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาลง ผู้เรียนกับผู้สอน มีบทบาทร่วมกันใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความรู้ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตจริง เรียนรู้ความจริงในตัวเองและความจริงในสิ่งแวดล้อมจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
3. กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการทดลองปฏิบัติด้วยตนเองครูทำหน้าที่เตรียมการจัดสิ่งเร้า ให้คำปรึกษา วางแนวกิจกรรม และประเมินผล

สรุปได้ว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญ ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน ประสบการณ์ และให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถทั้งด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคมและประเทศชาติ

ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

วาริ ถิระจิตร(อึ้งในมาลี สิ้นเลื้อ, 2544:37) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีประโยชน์หลายประการ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมช่วยเร้าความสนใจของผู้เรียน
2. กิจกรรมจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ
3. กิจกรรมช่วยปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย
4. กิจกรรมช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบ

5. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
6. กิจกรรมจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีการเคลื่อนไหว
7. กิจกรรมจะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้สึกสนุกสนาน
8. กิจกรรมจะช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล
9. กิจกรรมจะช่วยขยายความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวาง
10. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมความงอกงามและพัฒนาการของผู้เรียน
11. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมทักษะ
12. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดี
13. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักทำงานเป็นหมู่
14. กิจกรรมจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในบทเรียน
15. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้ง ความงาม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542:3) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีประโยชน์หลายประการ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี ควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางร่างกาย คือ เป็นกิจกรรมช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกาย เพื่อช่วยให้ประสาทการรับรู้ของผู้เรียนตื่นตัว พร้อมทั้งจะรับข้อมูลและการเรียนรู้ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น การรับรู้เป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้ หากผู้เรียนไม่มีความพร้อมในการรับรู้ แม้จะมีการให้ความรู้ที่ดีๆ ผู้เรียนก็ไม่สามารถรับได้ ซึ่งจะเห็นได้จากเหตุการณ์ที่พบเสมอๆ คือ หากผู้เรียนต้องนั่งนานๆ ไม่เข้าผู้เรียนอาจหลับ หรือคิดไปเรื่องอื่นๆ ได้ การเคลื่อนไหวร่างกายมีส่วนช่วยให้ประสาทการรับรู้ตื่นตัว พร้อมทั้งจะรับและเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดี ดังนั้นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนจึงควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเป็นระยะๆ ตามความเหมาะสมกับวัยและระดับความสนใจของผู้เรียน

2. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสติปัญญา คือ กิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเคลื่อนไหวทางสติปัญญาพุดต่างๆ ว่าเป็นกิจกรรมที่ท้าทายความคิดของผู้เรียนสามารถกระตุ้นสมองให้ผู้เรียนเกิดการเคลื่อนไหว ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความจดจ่อในการคิดสนุกที่จะคิด ซึ่งกิจกรรมจะมีลักษณะดังกล่าวได้ก็จะต้องมีเรื่องให้ผู้เรียนคิด โดยเรื่องนั้นจะต้องไม่ง่ายและไม่ยากเกินไปสำหรับผู้เรียน เพราะถ้าง่ายเกินไปผู้เรียนก็ไม่จำเป็นต้องใช้ความคิด แต่ถ้ายากเกินไปผู้เรียนก็จะเกิดความท้อถอยที่จะคิด ดังนั้น ครูจึงต้องหาประเด็นการคิดที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดหรือลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

3. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสังคม คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่อาศัยรวมกันเป็นหมู่คณะ มนุษย์โดยทั่วไปจะต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและสภาพแวดล้อมต่างๆ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งส่งผลการเรียนรู้ด้านอื่นๆ ด้วย ดังนั้นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีควรเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว

4. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางอารมณ์ คือ กิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนั้นเกิดความหมายต่อตนเองกิจกรรมที่ส่งผลที่ส่งผลต่อความรู้สึกของผู้เรียนนั้นมักเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ประสบการณ์และความจริงของผู้เรียนจะต้องเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน โดยตรงหรือใกล้ตัวผู้เรียน

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถช่วยให้ผู้เรียนได้มีการเคลื่อนไหวร่างกายมีส่วนช่วยให้ประสาทการรับรู้ พร้อมทั้งจะรับและเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดีในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีการพัฒนาในด้านร่างกาย สติปัญญา สังคมและอารมณ์ ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จริง

2.3.3 การจัดสื่อการเรียนรู้

ความหมายของสื่อการเรียนรู้

จินตนา ไบกาชุย (2540 : 11) ได้กล่าวถึงความหมายของสื่อการเรียนรู้ ไว้ดังนี้ เป็นวัสดุหรือเครื่องหมายที่จัดทำขึ้นซึ่งมีข้อมูลเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อประสบการณ์เรียนรู้สำหรับนำไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอนของครูและนักเรียนให้เป็นไปตามหลักสูตรกำหนด สื่อการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่ใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหา เกิดทักษะกระบวนการ และความรู้สึกนึกคิดต่างๆ อันจะนำไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

กิดานันท์ มลิทอง (2543:89) กล่าวว่า สื่อการเรียนรู้ หมายถึง สื่อชนิดใดก็ตามที่บรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นวัสดุอุปกรณ์ทางกายภาพที่นำมาใช้ในเทคโนโลยีทางการศึกษา เป็นสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับทำให้การสอนของผู้สอนส่งไปถึงผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนวางไว้เป็นอย่างดี

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543: 207) ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนรู้ หมายถึง สิ่งที่น่าความรู้ไปสู่นักเรียนอยู่ในรูปของสิ่งพิมพ์หรือไม่ใช่สิ่งพิมพ์ได้สื่อการสอนที่ใช้สิ่งพิมพ์ คือ สื่อประเภทโสตทัศนูปกรณ์ (Audio Visual Aids) หมายถึง วัสดุเครื่องมือ อุปกรณ์ และวิธีการทางโสตทัศนศึกษา

วรวิทย์ นิเทศศิลป์ (2551:12) ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรมทางการศึกษาที่มีความสำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้จากอดีตสู่ปัจจุบันเพราะเป็นผู้ช่วยคุณครูสอนผู้เรียนช่วยให้ภาระงานลดน้อยลง เหนื่อยน้อยลง แต่ผู้เรียนได้รู้กว้างขึ้น สื่อกิจกรรมเป็นวิธีการที่คุณครูจะสรรค์สร้างความคิดสร้างสรรค์ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกระทำให้ผลสำเร็จที่ตั้งความหวังไว้ตั้งแต่แรก ในบางครั้งผู้เรียนไม่รู้ตัวว่ากำลังเรียนอยู่ แต่หลังจากที่ผู้เรียนเรียนเสร็จสิ้นครูจะต้องสรุปใจความสำคัญ ๆ เพื่อให้กลุ่มเรียนทั้งหมดมีความคิดรวบยอดตรงกัน

กระทรวงศึกษาธิการ (2544: 36) ระบุว่า วัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน หมายถึง ธรรมชาติ สิ่งพิมพ์ เทคโนโลยีและสิ่งต่างๆ ที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นไปอย่าง มีคุณค่าน่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจง่ายและรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวางลึกซึ้งและต่อเนื่องตลอดเวลา เช่น หุ่นจำลองแผนภูมิ แผนที่ ตาราง สถิติ กราฟ ฯลฯ รวมถึง สื่อประเภทเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการเรียนการสอน เช่น อุปกรณ์ทดลองวิทยาศาสตร์ เครื่องมือวิชาช่าง เป็นต้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2544: 44-54) ได้กำหนดไว้ว่าผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสื่อต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวและในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์รวมทั้งมีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลาทุกสถานที่และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และจากแหล่งเรียนรู้ทุกประเภทรวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนและแหล่งอื่นๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองลักษณะของสื่อการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรมีความหลากหลายทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่นๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่าน่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจได้ง่ายและรวดเร็วขึ้นรวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง และต่อเนื่องตลอดเวลาเพื่อให้การใช้สื่อการเรียนรู้เป็นไปตามแนวการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงสถานศึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานควรดำเนินการ ดังนี้

1. จัดทำและจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เพื่อใช้ในการเรียนรู้
2. ศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้
3. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียนและสำหรับเสริมความรู้ของผู้สอน
4. ศึกษาวิธีการเลือกและการใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมหลากหลาย และสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
5. ศึกษาวิธีการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเองและที่เลือกนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ โดยมีการวิเคราะห์และประเมินสื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่ไม่น้อยอย่างสม่ำเสมอ
6. จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ศูนย์สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษาค้นคว้าและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้
7. จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษาและท้องถิ่น ชุมชน และสังคมอื่น
8. จัดให้มีการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานที่เกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะๆ

สรุปได้ว่า การจัดสื่อการเรียนรู้ หมายถึง การจัดให้มีสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ สิ่งพิมพ์ เพื่อใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นงานที่ครอบคลุมการจัดหาสื่ออย่างหลากหลาย อาทิ สื่อฝึกทักษะการคิด การแก้ปัญหา สื่อเชื่อมโยงกับประสบการณ์จริงของผู้เรียน เหมาะสมกับเนื้อหา ทันสมัย จัดให้มีจำนวนเพียงพอ ส่งเสริมความกล้าแสดงออก ตลอดจนจัดให้มีการปรับปรุงพัฒนาสื่อให้มีประสิทธิภาพ

ประเภทของสื่อการเรียนรู้

ประเภทของสื่อการเรียนการสอนเป็นเครื่องใช้ในการประกอบการเรียนการสอนของครู และประกอบการเรียนของนักเรียน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 2-3) ได้จำแนกประเภทของสื่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไว้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง หนังสือและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ โดยใช้ตัวหนังสือที่เป็นตัวเขียนหรือ ตัวพิมพ์ต่าง ๆ ที่แสดงหรือเรียบเรียงสาระความรู้ต่างๆ โดยใช้ตัวหนังสือที่เป็นตัวเขียนหรือตัวพิมพ์เป็นในสื่อการแสดงความหมาย สื่อสิ่งพิมพ์มีหลายชนิด ได้แก่ เอกสาร หนังสือเรียน หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร เป็นต้น

2. สื่อเทคโนโลยี หมายถึง สื่อการเรียนรู้ที่ผลิตขึ้นใช้ควบคู่กับเครื่องมือ โสตทัศนวัสดุ หรือเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น เทปบันทึกภาพพร้อมเสียง ภาพนิ่ง แถบบันทึกเสียง สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน นอกจากนี้สื่อเทคโนโลยียังรวมถึงกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนรู้ เช่น การใช้ อินเทอร์เน็ต เพื่อการเรียนรู้ การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เป็นต้น

3. สื่อต่าง ๆ นอกเหนือจากสื่อ 2 ประเภท ที่กล่าวมาแล้ว ยังมีสื่ออื่นๆ ที่ส่งเสริมการเรียนการสอนของผู้เรียน ซึ่งมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อเทคโนโลยี สื่อดังกล่าวนี้ ได้แก่

3.1 บุคคล หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ ซึ่งสามารถถ่ายทอดสาระความรู้ แนวคิดและประสบการณ์ไปสู่บุคคลอื่น เช่น บุคคลในท้องถิ่น แพทย์ ตำรวจ นักธุรกิจ เป็นต้น

3.2 ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่อยู่ตามธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมผู้เรียน เช่น พืชผัก ปราภฏการณ์ ห้องปฏิบัติการ เป็นต้น

3.3 กิจกรรมกระบวนการ หมายถึง กิจกรรมหรือกระบวนการที่ผู้สอนและผู้เรียนกำหนดขึ้น เพื่อสร้างเสริมประสบการณ์เรียนรู้ ใช้ในการฝึกทักษะซึ่งต้องใช้กระบวนการคิด การปฏิบัติ การเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ความรู้ของผู้เรียน เช่น บทบาทสมมุติ การสาธิต การจัดนิทรรศการ การทำโครงการ เกม เพลง เป็นต้น

3.4 วัสดุเครื่องมือ อุปกรณ์ หมายถึง วัสดุที่ประดิษฐ์เพื่อประกอบการเรียน เช่น หุ่น หุ่นจำลอง แผนภูมิ แผนที่ ตาราง สถิติ รวมทั้งสื่อประเภทเครื่องมือและอุปกรณ์ทดลองวิทยาศาสตร์ เครื่องมือช่าง เป็นต้น

โสภณ พุกขวานิช (ม.ป.ป.:6-7) กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้มีทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาหรือในชุมชน อาจจำแนกเป็นประเภท ได้ดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำ ลำคลอง ภูเขา ทะเล ป่าไม้ น้ำตก สัตว์ป่า แร่ธาตุ หาดทราย พื้นดิน ฯลฯ

2. แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ พิพิธภัณฑสถาน หอสมุด ศูนย์สื่อสารนิเทศ โรงงาน วัด มัสยิด สถานที่ราชการ บ้านเรือน ฯลฯ รวมถึงแหล่งสื่อทางสังคม ได้แก่ ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อของคนโบราณ

3. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล ได้แก่

3.1 บุคคลที่มีความสามารถเฉพาะด้าน เช่น ช่างปั้น ช่างแกะสลัก ช่างไม้

3.2 บุคคลที่มีความสามารถเฉพาะทางจนเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม เป็นมันสมองของชุมชน เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน วิทยากรท้องถิ่น ผู้ทรงภูมิปัญญาในท้องถิ่นสาขาใดสาขาหนึ่ง

3.3 บุคคลที่ปฏิบัติประจำอยู่เนื่องนิจนเกิดทักษะและความชำนาญ เช่น ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ชาวประมง เจ้าของสถานประกอบการ ฯลฯ

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523 : 112 อ้างถึงใน วรวิทย์ นิเทศศิลป์, 2551 : 13) ได้แบ่งประเภทของสื่อการเรียนรู้ไว้ 3 ประเภท คือ

1. วัสดุ หมายถึง สิ่งช่วยสอนที่มีการผูกพันเปลี่ยนแปลง เช่น ซอด้วง ฟิล์ม ภาพถ่าย สไลด์
2. อุปกรณ์ หมายถึง สิ่งช่วยสอนที่เป็นเครื่องมือ เช่น กระดานดำ กล้องถ่ายภาพ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องรับโทรทัศน์
3. กระบวนการและวิธีการ ได้แก่ การจัดระบบ การสาธิต ทดลองเกม กิจกรรมต่าง ๆ

Dale Edgar, 1969 : 107 (อ้างถึงในวรวิทย์ นิเทศศิลป์, 2551 : 13-14)

ได้จัดแบ่งสื่อการสอน เพื่อเป็นแนวทางในการอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสื่อโสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ โดยพัฒนาแนวคิดของบรูเนอร์ (Bruner) ซึ่งเป็นนักจิตวิทยานำมาสร้างกรวยประสบการณ์ (Cone of Experiences) ได้ดังนี้

1. ประสบการณ์ เป็นประสบการณ์ขั้นที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด โดยการให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์โดยตรงจากของจริง สถานการณ์จริง หรือด้วยการกระทำของตนเอง เช่น การจับต้องและการเห็น
2. ประสบการณ์รอง เป็นการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนเรียนจากสิ่งที่ใกล้เคียงความเป็นจริงที่สุด ซึ่งอาจเป็นของจำลองหรือการจำลองก็ได้
3. ประสบการณ์นาฏกรรมหรือการแสดง เป็นการแสดงบทบาทสมมติ

หรือการแสดงละคร เพื่อเป็นการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนในเรื่องที่มีข้อจำกัดด้วยยุคสมัยเวลา และสถานที่ เช่น เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์หรือเรื่องราวที่เป็นนามธรรม

4. การสาธิต เป็นการแสดงหรือลงมือกระทำประกอบคำอธิบายเพื่อให้เห็นลำดับขั้นตอนของการปฏิบัตินั้น
5. การศึกษานอกสถานที่ เป็นการให้ผู้เรียนได้รับและเรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆ ภายนอกสถานที่เรียน อาจเป็นการเยี่ยมชมสถานที่ต่างๆ การสัมภาษณ์บุคคล เพื่อให้ความรู้
6. นิทรรศการเป็นการจัดแสดงสิ่งของต่างๆ การจัดป้ายนิเทศ เพื่อให้สาระประโยชน์และความรู้แก่ผู้ชม เป็นการให้ประสบการณ์แก่ผู้ชม โดยการนำประสบการณ์หลายอย่างมาผสมผสานกันมากที่สุด
7. โทรทัศน์โดยใช้ทั้งโทรทัศน์การศึกษาและโทรทัศน์การสอนเพื่อให้ข้อมูลความรู้แก่ผู้เรียนหรือผู้ชมที่อยู่ในห้องเรียนหรืออยู่ทางบ้าน และใช้ส่งได้ทั้งในระบบวงจรเปิดและวงจรปิดการสอนอาจจะเป็นการสอนหรือบันทึกสิ่งมีชีวิตก็เป็นได้
8. ภาพยนตร์เป็นภาพที่บันทึกเรื่องราวเหตุการณ์ลงบนแผ่นฟิล์ม เพื่อให้ผู้เรียนประสบการณ์ทางภาพและเสียง โดยใช้ประสาทตาและหู
9. การบันทึกเสียง วิทยู ภาพนิ่ง การบันทึกเสียงอาจเป็นทั้งในรูปแบบของแผ่นเสียงหรือเทป บันทึกเสียงวิทยูเป็นสื่อที่ให้เฉพาะเสียง ส่วนภาพนิ่งอาจเป็นรูปภาพโดยเป็นภาพวาด สไลด์ ภาพล้อ หรือภาพเหมือนจริงก็ได้ ข้อมูลที่อยู่ในสื่อชิ้นนี้จะให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียนที่ถึงแม้จะอ่านหนังสือไม่ออกแต่ก็สามารถเข้าใจถึงเนื้อหาเรื่องราวที่สอนได้ เนื่องจากเป็นการฟังหรือดูภาพไม่จำเป็นต้องอ่าน
10. ทศนสัญลักษณ์ เช่น แผนที่ แผนภูมิ แผนสถิติ หรือเครื่องหมายต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์แทนความเป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ หรือข้อมูลที่ต้องการให้ผู้เรียนรู้
11. วจนสัญลักษณ์เป็นประสบการณ์ขั้นที่เป็นนามธรรมมากที่สุด ได้แก่ ตัวหนังสือในภาษาเขียนและเสียงของคำพูดในการพูด

สรุปได้ว่า ประเภทของสื่อการเรียนรู้ จำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ สื่อการสอนที่เป็นวัสดุอุปกรณ์ และสื่อที่เป็นเทคนิค วิธีการต่างๆ โดยการเลือกนำมาใช้ในงานการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน

ความสำคัญของการเรียนรู้

กิดานันท์ มลิทอง (2543:98) กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ไว้หลายประการ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. สื่อกับผู้เรียน

1.1 เป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เพราะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาบทเรียนที่ย่างยากซับซ้อนได้ง่ายขึ้นในระยะเวลาอันสั้น และสามารถช่วยให้เกิดความคิดรวบยอดในเรื่องนั้น ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

1.2 สื่อจะช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน ทำให้เกิดความสุขและไม่เบื่อหน่ายการเรียน

1.3 การใช้สื่อจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกัน และเกิดประสบการณ์ร่วมกันในวิชาที่เรียน

1.4 ช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน มากขึ้น ทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียนกันเองและกับผู้สอนด้วย

1.5 ช่วยเสริมสร้างลักษณะที่ดีในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์จากการใช้สื่อ

1.6 ช่วยแก้ปัญหาของความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยการจัดให้มีการใช้สื่อการเรียนรายบุคคล

2. สื่อกับผู้เรียน

2.1 การใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ประกอบการเรียนการสอนเป็นการช่วยให้บรรยากาศในการสอนน่าสนใจยิ่งขึ้น ทำให้ผู้สอนมีความสุขสนุกสนานมากกว่าวิธีที่เคยใช้ การบรรยายแต่เพียงผู้เดียว และเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้เพิ่มขึ้นอีกด้วย

2.2 สื่อจะช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอนในด้านการเตรียมเนื้อหา เพราะบางครั้งอาจให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาจากสื่อได้เอง

2.3 เป็นการกระตุ้นให้ผู้สอนตื่นตัวอยู่เสมอในการเตรียมและผลิตวัสดุใหม่ ๆ เพื่อใช้เป็นสื่อการสอน ตลอดจนคิดค้นหาเทคนิควิธีการต่างๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่น่าสนใจ

วรวิทย์ นิเทศศิลป์ (2551 : 19 – 20) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ ดังนี้

1. สามารถส่งเสริมให้บรรยากาศในการเรียนการสอนดียิ่งขึ้น ทำให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ทุกวิชา ทุกเวลา ทุกสถานที่และไม่จำกัดคนสอน

2. ตอนสนองความต้องการได้เป็นอย่างดีกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้พิการทางร่างกาย ได้โอกาสที่ดีขึ้น มีทางเลือกทั้งในระบบ นอกกระบวน และอิสระตามต้องการ

3. การบริหารการจัดการทางการศึกษา มีบทบาทที่ดียิ่งขึ้นพาไปสู่ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางการศึกษา มีทิศทางและนโยบายที่จะพัฒนาให้เจริญรุ่งเรืองให้ ทัดเทียมต่อนานาชาติ

4. ผลัดดันและส่งเสริมและเด็กไทยพัฒนาทางร่างกายและสติปัญญาเกิด ความงอกงามทางความคิดมีเหตุมีผลในการดำเนินชีวิต เกิดการรับรู้ การเรียนรู้ เข้าใจบทบาทชีวิต ของตนเองมากขึ้นเกิดจากการศึกษาที่แข็งแกร่งของผู้บริหารการศึกษา

5. เกิดความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วด้านไอทีจากการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ ในด้านการจัดการเรียนการสอนและรับข่าวสารสนเทศอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะมุมใดของโลก เพราะใช้ สื่อไร้พรหมแดน

กระทรวงศึกษาธิการ (2551: 27) กล่าวถึง สื่อการเรียนรู้ว่าเป็นเครื่องมือ สนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังได้กล่าวว่าสื่อการ เรียนรู้มีหลากหลายประเภท ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และเครือข่ายการเรียนรู้ ต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่น การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการและลีลาการ เรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552: 22-23) กล่าวถึงความสำคัญของสื่อ การเรียนรู้ ว่าสื่อมีบทบาทสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยสื่อจะทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกและเพิ่มพูนทักษะประสบการณ์ให้ผู้เรียน ปัจจุบันสื่อการเรียนรู้มีอิทธิพลสูง ต่อการกระตุ้นให้ผู้เรียนกลายเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองจนเกิดการพัฒนาด้านต่าง ๆ ได้แก่

1. ความรู้ สื่อการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้เชิงเนื้อหา ส่งเสริม การศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อเชื่อมโยงความรู้ใหม่ที่ได้เข้ากับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

2. ทักษะ สื่อการเรียนรู้ช่วยส่งเสริมทักษะด้านต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน

3. คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม สื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ช่วยส่งเสริมให้ ผู้เรียนรักการเรียนรู้ เห็นคุณค่าในตนเอง มีจิตสำนึกและค่านิยมที่ดีงาม

สรุปได้ว่า ความสำคัญของสื่อ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระตุ้นให้ผู้สอนตื่นตัวอยู่เสมอ ผู้เรียนมีพัฒนาทางร่างกายและสติปัญญา เกิดความงอกงาม ทางความคิดมีเหตุมีผลในการดำเนินชีวิต

หลักการใช้สื่อการเรียนรู้

วรวิทย์ นิเทศศิลป์ (2551:26-27) ได้กล่าวถึงหลักการใช้สื่อการเรียนรู้ ได้ดังนี้

1. เข้าใจผู้เรียนว่ามีความสามารถในการรับรู้แตกต่างกัน ครูต้องจัดสภาพการเรียนการสอนเอาใจใส่ผู้เรียนเป็นพิเศษและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตอบสนองมากที่สุด
2. นำหลักการรับรู้มาเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ เช่น การเรียนจากประสบการณ์ตรงจะเรียนรู้ได้เร็วและจดจำได้นาน
3. ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ได้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งครูวางแผนหรือผู้เรียนเสนอ
4. จัดประสบการณ์ที่เหมาะสมในการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน
5. ใช้สื่อที่เน้นผู้เรียนใช้ความคิดสร้างสรรค์นอกเหนือจากใช้สื่อเพิ่มให้เกิดความรู้ความเข้าใจเท่านั้น

สรุปได้ว่า หลักการใช้สื่อการเรียนรู้ ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามความเหมาะสมกับระดับชั้นและวัยของผู้เรียนตามวัตถุประสงค์

ประโยชน์ของสื่อการเรียนรู้

สุนันท์ สังข์อ่อง (2538:15-17) กล่าวถึงประโยชน์ ของสื่อการเรียนรู้ไว้หลายประการมีรายละเอียดดังนี้

1. ช่วยครูในการเพิ่มพูนประสบการณ์ ความรู้ให้แก่ นักเรียน
2. ช่วยให้ครูจัดประสบการณ์ให้นักเรียนหลายรูปแบบ
3. ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการตอบสนองตามที่คาดหวังให้เกิดขึ้นในนักเรียน
4. ช่วยครูในการส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมหลายรูปแบบ
5. ช่วยครูในการสอนสิ่งที่ไม่อาจนำมาให้นักเรียนดูได้โดยตรง
6. ช่วยครูในการวินิจฉัยหรือซ่อมเสริมนักเรียนได้
7. ช่วยครูในการสื่อความหมายกับนักเรียน

รววิทย์ นิเทศศิลป์ (2551 : 19) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของสื่อการเรียนรู้ ได้ดังนี้
สื่อกับผู้เรียนรู้

1. เป็นสิ่งที่ช่วยเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เพราะช่วยให้ผู้เรียน
เกิดความเข้าใจเนื้อหา บทเรียนที่ยุ่งยากซับซ้อนได้ง่ายขึ้น ในระยะเวลาอันสั้น และสามารถช่วย
ให้เกิดความคิดรวบยอดในเรื่องนั้นได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

2. สื่อช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน เกิดความสนุกและ
ไม่รู้สึกรำคาญ

3. การใช้สื่อจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกันและเกิดประสบการณ์
เดียวกัน

4. ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น ทำให้
เกิดมนุษยสัมพันธ์อันดีในระหว่างผู้เรียนด้วยกันและกับผู้สอนด้วย

5. ช่วยเสริมสร้างลักษณะที่ดีในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้
ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์จากการที่ใช้สื่อเหล่านั้น

6. ช่วยแก้ปัญหาเรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยการใช้สื่อใน
การศึกษารายบุคคล

สื่อกับผู้สอน

1. การใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ประกอบการเรียนการสอน
เป็นการช่วยให้บรรยากาศในการสอนน่าสนใจยิ่งขึ้น ทำให้ผู้สอนมีความสุขสนุกสนานในการสอน
มากกว่าวิธีการที่เคยใช้ และเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในตัวเองให้เพิ่มขึ้น

2. สื่อจะช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอนในด้านการเตรียมและผลิตวัสดุใหม่
ๆ เพื่อใช้เป็นสื่อการสอน ตลอดจนคิดค้นเทคนิควิธีการต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนรู้ที่น่าสนใจยิ่งขึ้น

3. เป็นการกระตุ้นให้ผู้สอนตื่นตัวอยู่เสมอในการเตรียมและผลิตวัสดุ
ใหม่ ๆ เพื่อใช้เป็นสื่อการสอน ตลอดจนคิดค้นเทคนิควิธีการต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนรู้ที่น่าสนใจ

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนรู้จะมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อผู้สอนได้นำไปใช้อย่างเหมาะสม
และถูกวิธี การใช้สื่อแต่ละอย่างตลอดจนการผลิตและการใช้สื่อให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนการ
สอนด้วย เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้ทุก
ประการ

2.3.4 การจัดบรรยากาศการเรียนรู้

ความหมายการจัดบรรยากาศการเรียนรู้

อรพันธ์ ประสิทธิ์รัตน์ (2533:8) กล่าวว่า บรรยากาศการเรียนรู้ หรือ สภาพแวดล้อมทางการเรียน หมายถึง สภาพหรือสภาวะใดๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้เป็นรูปธรรมและนามธรรม

ไชยยศ เรื่องสุวรรณ และปรีชา วิหคโต (2537:7) กล่าวว่า บรรยากาศการเรียนรู้ หรือสภาพแวดล้อมทางการเรียน หมายถึง สภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวผู้เรียน และส่งผลต่อกระบวนการพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียน

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2544:43) กล่าวว่า บรรยากาศในชั้นเรียนเป็นบริเวณที่เหลื่อมของบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่นักเรียนและครูทำงานและมีปฏิสัมพันธ์ นักเรียนเรียนได้ดีที่สุดในบรรยากาศที่โปร่งร่างกาย จิตใจ และวิญญาณของเขา

สรุปได้ว่า การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ หมายถึง สภาพแวดล้อมที่ส่งผลการรับรู้ของผู้เรียน

การจัดบรรยากาศการเรียนรู้เป็นการกระตุ้น ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนด้วยความพึงพอใจและบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ เพื่อให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ(2542:20) กล่าวว่า บรรยากาศการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมมี 2 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

1. องค์กรชุมชนหรือองค์กรชาวบ้าน เกิดจากการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์และทรัพยากรระหว่างคนภายใต้กระบวนการเรียนรู้ที่ชุมชนจัดขึ้น นำไปสู่การร่วมกันผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธุรกิจ และอุตสาหกรรมในชุมชน ในอีกแง่มุมหนึ่งขององค์กร ชุมชน ที่มีฐานะเป็นองค์กรนี้จะเป็นบ่อเกิดของประสบการณ์และความรู้ใหม่ ทำให้กระแสการเรียนรู้ของชุมชนเกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่องไม่จบสิ้น การเรียนรู้ขององค์กรชุมชนนี้ ส่วนใหญ่จะเริ่มต้นจากความพยายามของชาวบ้านที่แก้ปัญหาที่ประสบอยู่ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ จึงเริ่มจากจุดเล็กๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน แล้วค่อยขยายออกไปสู่เนื้อหา กิจกรรมที่ซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตทั้งหมด

2. เครือข่ายการเรียนรู้ เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการจัดการศึกษาของชุมชน เป็นการเรียนรู้ที่ชุมชนเข้มแข็งขึ้น และรู้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงภายนอก ซึ่งต้องอาศัยความรู้และบทเรียนที่หลากหลายจากองค์กรอื่นเข้ามาประยุกต์ใช้ทำให้การไปมาหาสู่ระหว่างชุมชนหรือองค์กรของชุมชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นและได้มาเป็นพื้นฐานของเครือข่ายการเรียนรู้ เครือข่าย

หมายถึง ความสัมพันธ์แบบหนึ่งที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพึงพอใจระหว่างชุมชน หรือองค์กรของชุมชน

ทองดี เข้มสรวล(2543:15) กล่าวว่า การที่จะให้นักเรียนชอบหรือเรียนอย่างมีความสุข ต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ เช่น ตัวครูต้องมีความพยายามมุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหาและศึกษาแนวทางหรือวิธีการต่างๆ ที่จะแก้ไขหรือสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง ครูต้องสร้างบรรยากาศความเป็นกันเองระหว่างครูกับศิษย์ ลดช่องว่างต่างๆ ลงให้ความรักเมตตาต่อศิษย์ ถือเป็นสมบัติเบื้องต้นที่ครูต้องมี

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ(2543:5-6) กล่าวว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เชื่อว่าพ่อแม่ คือ คนที่เป็นครูที่ดีที่สุด พ่อแม่ คือ คนที่มีพลัง มีทุกสิ่งทุกอย่าง รวมทั้งความตั้งใจและปรารถนาดีต่ออนาคตของลูก ดังนั้นผู้ปกครองจึงมีส่วนร่วมในการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้กับลูก โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้นำสาระสำคัญ 2 ส่วน มาระบุไว้ดังนี้

1. การศึกษาเป็นสิทธิของผู้เรียน ครูเป็นเพียงผู้จัดการ
 2. คนทุกคนในสังคมไทยจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พ่อแม่ผู้ปกครอง จึงมีโอกาสและบทบาทในการจัดการศึกษาให้กับลูก และรายงานผลการประเมินให้กับสถานศึกษาดูแลการประเมินผลการเรียน ถ้าพ่อแม่ไม่ถนัดวิชาใด ก็ให้สถานศึกษาจัดเฉพาะวิชาให้
- สำนักงานการศึกษากำลังทำรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยให้พ่อแม่ ผู้ปกครองของเด็กไปติดต่อกับสถานศึกษาแห่งใดแห่งหนึ่ง เพื่อทำความเข้าใจเรื่องการจัดหลักสูตรการศึกษา ค่าใช้จ่ายที่เป็นแนวทาง วิธีการจัดการเรียนรู้ให้กับลูกหลานของตน เพื่อลูกหลานของตนจะได้เป็นอนาคตของครอบครัว สังคม และประเทศชาติสืบต่อไป

สรุปได้ว่า การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ หมายถึง การจัดบรรยากาศทั้งภายนอกภายในโรงเรียน ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งครอบคลุมถึงบรรยากาศของบุคลากร และชุมชนที่ส่งเสริม สนับสนุน การเรียนรู้ สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ อาคารเรียน อาคารประกอบ ร่มรื่น โรงเรียนมีระบบป้องกันภัย ปราศจากสารเสพติด อาชญากรรม และอุบัติเหตุ มีมุมหนังสือ แหล่งเรียนรู้ ตลอดทั้งมีไม้ดอกไม้ประดับที่เหมาะสม

ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม (Bloom) ได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้ในโรงเรียน

ก. พื้นฐานของผู้เรียนเป็นหัวใจการเรียนรู้ ผู้เรียนแต่ละคนจะเข้าชั้นเรียนด้วยพื้นฐานที่จะช่วยให้เขาประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ต่างกัน

ข. คุณลักษณะแต่ละคน เช่น ความรู้ที่จำเป็นก่อนเรียน แรงจูงใจในการเรียนและคุณภาพที่ปรับปรุงของการสอนที่ปรับปรุงได้ เพื่อให้แต่ละคนและทั้งกลุ่มมีระดับการเรียนรู้ที่สูงขึ้น

บลูม แบ่งจุดมุ่งหมายทางการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน

1. พุทธิพิสัย (Cognitive Domain)
2. ทักษะพิสัย (Psychmotor Domain)
3. จิตพิสัย (Affective Domain)

องค์ประกอบที่จะทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษา จะประกอบด้วย 4 ด้านคือ

1. อุปกรณ์การสอน (Instructional Material) อุปกรณ์ที่จะช่วยให้ครูได้ใช้ในการสอนผู้เรียนให้สะดวกและเข้าใจง่าย
2. กระบวนการสอนของครู (Teaching Process) จากวิธีการถ่ายทอดความรู้ของครูการอธิบายให้ผู้เรียนได้เข้าใจ
3. กระบวนการของผู้เรียนในการเรียนการสอน (Student Processing of Instruction) เน้นกระบวนการเรียนรู้ของตัวผู้เรียน โดยอาศัยความตั้งใจเอาใจใส่ และความสามารถในการรับรู้และเรียนรู้
4. สภาพแวดล้อมทางบ้านและการยอมรับของสังคม (Home Environment and Social Support System) สภาพแวดล้อมทั้งทางบ้านและสังคมทั่วไปมีผลต่อการเรียนรู้ เช่น เพื่อน วิทยู โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสิ่งเหล่านี้ โดยการฟัง การพบเห็น การติดต่อ บางครั้งเกิดการเรียนรู้โดยไม่รู้ตัวและบางครั้งก็เป็นการลอกเลียนแบบ

ในกระบวนการสอนของครู คุณภาพการสอนของครูนั้นว่ามีความสำคัญมาก ซึ่งจะประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการคือ

1. การชี้แนะ (Cues) การบอกจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนและงานที่จะต้องทำให้ผู้เรียนทราบอย่างชัดเจน

2. การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
3. การเสริมแรง (Reinforcement) หมายถึง การชมเชย การติชม
4. การให้ข้อมูลย้อนกลับและแก้ไขข้อบกพร่อง (Feedback and Correction) เป็นการตรวจสอบผลการสอนของครูและผลการเรียนของผู้เรียน แจ้งผลนั้นให้ผู้เรียนทราบ และพิจารณาว่าผู้เรียนยังมีจุดบกพร่องในเรื่องใด ก็จะได้แก้ไขเพื่อปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน โดยยึดข้อมูลย้อนกลับ

ทฤษฎีการเรียนรู้ของทอลแมน (Tolman's Sign Learning) เป็นการเรียนรู้ที่มีจุดหมาย เขาคิดว่าความมุ่งหมายและความคาดหวังมีผลต่อการเรียนรู้ แนวความคิดของการเรียนรู้ คือ การให้ผู้เรียนสร้างโครงสร้างหรือเครื่องหมายขึ้น และโยงความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องหมายและเป้าหมายเข้าด้วยกันและการจะบรรลุเป้าหมายก็ด้วยการกระทำของผู้เรียน

หลักการเรียนรู้ของทฤษฎีของทอลแมน มีดังนี้

- ก. ความคิด ความเข้าใจ เป็นตัวแปรในการเรียนรู้ที่ตีความหมายของสิ่งที่เรียน ให้ผู้เรียนสามารถเลือกพฤติกรรมได้
- ข. การเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องเรียนเพื่อเลือกพฤติกรรม การเรียนรู้ต้องอาศัยการคาดคะเนเป็นหลัก การที่จะสามารถคาดคะเนสิ่งต่าง ๆ ได้ ผู้เรียนต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ได้ดีพอสมควร
 - ค. สิ่ง que เรียนรู้ต้องมีความสำคัญ และมีความหมาย จึงทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมต่อระหว่างสิ่งที่เรียนรู้เดิมและสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ได้
 - ง. การเรียนรู้แบบแฝง หมายถึง การเรียนรู้เกิดขึ้นตั้งแต่ยังไม่ได้รับการเสริมแรง

การนำหลักการที่ได้จากการเรียนรู้ของทอลแมนไปใช้ใน

- ก. ในการเรียนรู้ต้องช่วยให้ผู้เรียนเดาหรือคาดหวังสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว และผลที่จะเกิดขึ้นจากการเลือกกิจกรรมการเรียนไม่จำเป็นต้องหวังสิ่งตอบแทน แต่การได้รู้เป็นรางวัลในตัว เพราะผู้เรียนมองเห็นความหมายของสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวของเขา การเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องเกิดจากการกระทำเสมอไป การได้ยิน ได้ฟัง การอ่าน การสังเกตก็สามารถเกิดการเรียนรู้ได้ นอกจากนี้เรายังเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ และเก็บไว้ในความทรงจำ นำมาใช้เมื่อจำเป็น
- ข. ถ้าต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบหยั่งเห็น จะต้องใช้เครื่องหมายบางอย่างชี้ทางควบคู่กันไป การเรียนรู้จึงเกิดขึ้น

ทฤษฎีของโรเจอร์ (Rogers) เขาศึกษาถึงวิธีการบำบัดทางจิต ปล่อยให้เด็กได้ระบายความอัดอั้น ให้ผู้เรียนได้แก้ปัญหาของตัวเอง โรเจอร์มีความเชื่อว่า เรื่องการเรียนรู้ของนักเรียน เขาต้องเป็นผู้เรียนเอง ครูคอยดูห่าง ๆ และเป็นทีปรึกษา การจัดกิจกรรมในการเรียนควรให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ บรรยากาศแบบกระบวนการกลุ่ม กฎ ระเบียบ ควรให้นักเรียนในกลุ่มตั้งกันเอง ความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติจะให้เกิดทั้งปัญญาและเจตคติที่ดีต่อเรื่องที่เรียน โดยครูไม่สามารถจะถ่ายทอดทุกสิ่งได้ แต่ครูสามารถจัดสิ่งแวดล้อมให้เขาเรียนสิ่งเหล่านั้นได้

ทฤษฎีของคอมบัส (Combs) เขาเชื่อว่าความเข้าใจเป็นการนำไปสู่การเรียนรู้ และกิจกรรมอื่น ๆ ครูควรให้สิ่งแวดล้อมในช่วงที่ผู้เรียนกำลังสนใจและตั้งใจเรียน เพราะเป็นช่วงแห่งการส่งเสริมความเข้าใจ ผู้เรียนสามารถปรับความเชื่อและการรับรู้ได้ ให้ผู้เรียนคิดหาเหตุผลด้วยตนเองและคิดได้ในทางที่ดี ครูจะต้องมีความรู้ลึกที่ติดต่อกับนักเรียนและไวต่อความรู้ลึกของนักเรียน หลักการเรียนรู้ที่ได้จากทฤษฎีมนุษยนิยม คือ การให้คุณค่าความเป็นมนุษย์กับผู้เรียน โดยเฉพาะความรู้ลึก อารมณ์ และสภาพจิตใจ ครูที่บทบาทเป็นผู้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยเน้นการให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง

การนำหลักการเรียนรู้ของทฤษฎีของคอมบัส ไปใช้ในการเรียนการสอน ดังนี้

- ก. การสอนควรมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติไปพร้อม ๆ กัน
 - ข. การสอนจะเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้แสดงออกมากกว่าครูเป็นผู้แสดงออก ให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรม หรือคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง
 - ค. เน้นความรู้ลึกนึกคิด ค่านิยมของผู้เรียน
 - ง. เปิดโอกาสให้เลือกเรียนตามความสนใจ
 - จ. สร้างบรรยากาศในการเรียน โดยมุ่งความร่วมมือร่วมใจมากกว่าการแข่งขัน
 - ฉ. ควรตอบสนองความต้องการพื้นฐานของผู้เรียน
 - ช. ครูควรช่วยเหลือ ให้กำลังใจและอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน

ทฤษฎีการเรียนรู้ของกาเย่ (Gagne) เขาได้ผสมผสานทฤษฎีพฤติกรรมนิยมกับทฤษฎีความรู้ความเข้าใจแล้วสรุปเป็น 8 ขั้นตอนในการเรียนรู้

1. การเรียนสัญลักษณ์ (Sign Learning) เป็นการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับต่ำสุด เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นอย่างไม่ตั้งใจ เช่น การเรียนรู้สัญลักษณ์เป็นสิ่งที่เราสามารถสังเกตเห็นจากชีวิตประจำวันของเรา ได้แก่ การกระพริบตา เมื่อมีของมากระทบตาเรา

2. การเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง (Stimulus Response Learning) เป็นการเคลื่อนไหวของอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายต่อสิ่งเร้าเป็นการเน้นของต่อระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองโดยผู้เรียนเป็นผู้กระทำเอง เช่น การทดลองจิกเป็นสี่ของนกพิราบจากการทดลองของสกินเนอร์

3. การเรียนรู้การเชื่อมโยง (Chaining) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองติดต่อกันเป็นการเรียนรู้ในด้านทักษะ เช่น การเขียน การอ่าน การพิมพ์ดีด และการเล่นดนตรี เป็นต้น

4. การเชื่อมโยงทางภาษา (Verbal Association) เป็นการเชื่อมโยงความหมายทางภาษาออกมาเป็นคำพูดแล้วจึงใช้ตัวอักษร เช่น การเรียงการใช้ภาษารวมทั้งการเขียนตัวอักษรด้วย

5. การแยกประเภท (Multiple Discrimination Learning) เป็นความสามารถในการแยกสิ่งเร้าและการตอบสนอง ผู้เรียนเห็นความแตกต่างของสิ่งของประเภทเดียวกันเป็นการจำแนกความแตกต่างด้านทักษะและภาษา สามารถแยกลักษณะของลายเส้นจากหมึกเขียนได้

6. การเรียนรู้ความคิดรวบยอด (Concept Learning) เป็นความสามารถที่ผู้เรียนมองเห็นลักษณะร่วมของสิ่งต่าง ๆ เช่น เมื่อนึกถึงวิทยุก็นึกถึงความถี่ของเสียง การใช้ไฟฟ้าและแบตเตอรี่ การรับฟังข่าวสารบันเทิงได้

7. การเรียนรู้หลักการ (Principle Learning) เป็นการเรียนรู้เกิดจากการนำความคิดรวบยอดสองความคิดหรือมากกว่ามาสัมพันธ์กันแล้วสรุปตั้งเป็นกฎเกณฑ์ขึ้น เช่น ไฟฟ้าเป็นสื่อ นำความร้อน

8. การเรียนรู้การแก้ปัญหา (Problem-Solving Learning) การเรียนรู้ด้วยการแก้ปัญหาเกิดขึ้นจากที่ผู้เรียนนำหลักการที่มีประสบการณ์มาก่อนมาใช้ในการแก้ปัญหาเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมและปัญหา เช่น ไฟฟ้าเป็นสื่อ นำความร้อน เราก็นำไฟฟ้ามาใช้หุงต้มได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บุญมี แก้วห้าประการ (2540:บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดตรัง ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารโรงเรียนได้ปฏิบัติงานวิชาการโดยรวมอยู่ในระดับมาก และได้ปฏิบัติงานวิชาการส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้นงานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการสอนที่อยู่ในระดับกลาง สำหรับแนวทางการพัฒนาปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมีดังนี้ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตรัง ควรจัดอบรมผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนทุกคนในเรื่องหลักสูตรและนำหลักสูตรไปใช้ การวัดผลและประเมินผลทุกปี ผู้บริหารโรงเรียนควรนิเทศชั้นเรียน ติดตามการปฏิบัติการสอนและผลการสอนของครูผู้สอนอย่างสม่ำเสมอ ควรจัดหาหนังสือเอกสารสิ่งพิมพ์ให้เหมาะสมกับชั้นเรียนและเพียงพอกับความต้องการของนักเรียนและครูผู้สอน และควรจัดประชุมครูผู้สอน ให้ครูผู้สอนทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผน ส่งครูผู้สอนเข้าร่วมประชุมสัมมนา ศึกษาอบรมและศึกษาดูงานทุกปี แผนหลักสูตรการประเมินผลหลักสูตร รวมทั้งเครื่องมือประเมินผลหลักสูตรที่ได้มาตรฐาน และขาดครูผู้สอนที่ดีมีวุฒิทางพลศึกษาโดยตรง

เฉลิมชัย อากาศวรรณ (2541:บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องได้ศึกษาการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ได้รับรางวัลชนะเลิศการจัดกิจกรรมวันประถมศึกษาแห่งชาติสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูผู้สอนในโรงเรียนที่ได้รับรางวัลชนะเลิศการจัดกิจกรรมวันประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 233 คน พบว่าการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกตามขอบข่ายงานมีงานการเรียนการสอน งานวัดและงานประเมินผล งานห้องสมุด อยู่ในระดับมาก ส่วนงานอื่นอยู่ในระดับปานกลาง ครูผู้สอนที่มีเพศและประสบการณ์ต่างกัน มีทัศนคติต่อการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีทัศนคติต่อการปฏิบัติงานวิชาการไม่แตกต่างกัน ยกเว้นงานห้องสมุดที่แตกต่าง ในทัศนคติของครูผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียนมีปัญหาในการปฏิบัติงานวิชาการในเรื่องการขาดสื่อการเรียนการสอนมากที่สุด รองลงมาคือวิธีการวัดและประเมินผลของครูยังไม่หลากหลาย และหนังสือในห้องสมุดมีน้อย

บุญเสริม เฟื่องหวาน (2541:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยะลา ผลการวิจัยพบว่า

ความสามารถการปฏิบัติงานวิชาการในองประกอบงานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้งานการเรียนการสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน งานวัดและประเมินผลงานห้องสมุด งานนิเทศภายใน งานอบรมทางวิชาการ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยะลา โดยภาพรวมและแต่ละรายองค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง

ปานจิต โรจนวิชชากร (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพและความต้องการใช้สื่อการเรียนการสอนในสถาบันราชภัฏเขตภูมิศาสตร์ภาคกลาง : คณะเกษตรศาสตร์และเทคโนโลยี ผลการวิจัยสรุปได้ว่า วิธีการสอนที่มีปริมาณการใช้สื่อมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ การสอนแบบบรรยาย การสาธิต และการทดลองหรือปฏิบัติ ส่วนวิธีการสอนที่เลือกใช้สื่อการสอน 3 อันดับสุดท้าย คือ การสอนรายบุคคล การสอนโดยใช้บทเรียน โปรแกรมสไลด์ เทปและการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน อาจจะใช้สื่อการสอนตามประเด็นต่าง ๆ ที่ใช้มากขึ้นขึ้นอยู่กับเนื้อหาวิชา ลักษณะวิชาและวิธีการสอน ส่วนสภาพปัญหาการใช้สื่อการเรียนการสอน คือ มีภาระงานมากจนไม่มีเวลาเตรียมผลิตสื่อการสอน รองลงมา คือ ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณและไม่ได้รับความสะดวกในการขอใช้ห้องเฉพาะกิจและอาจารย์ที่มีประสบการณ์แตกต่างกันมีความคิดเห็นว่าปริมาณการใช้สื่อการสอนตามสภาพการณ์จริงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 ในเรื่องการใช้วัสดุอุปกรณ์ คือ เทป วีดีทัศน์ เครื่องฉายข้ามศีรษะ

สมแพน จำปาหวาย (2542: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า มีสภาพการบริหารงานวิชาการทั้ง 7 ด้าน คือ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านห้องสมุด ด้านการนิเทศภายในมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน มีสภาพการบริหารงานวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะให้โรงเรียนเน้นด้านการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล

กู่ศักดิ์ สารกิตติพันธ์ (อ้างถึงใน มาลี สินเสื่อ, 2544 : 58) ทำการวิจัย ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร จากผลการวิจัย พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของโรงเรียนด้านการพัฒนาระบบสารสนเทศ ข้อมูลข่าวสาร โดยใช้ระบบคอมพิวเตอร์ ทำให้ผู้ปกครองทราบข้อมูลข่าวสารจากโรงเรียนได้หลายทางและรวดเร็วจากอินเทอร์เน็ตได้

ทวีศิลป์ สารแสน (2543:133-137) ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางการเรียนในห้องเรียน ด้านครูผู้สอนกับความพึงพอใจของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่าสภาพแวดล้อมทางการเรียนในห้องเรียนด้านครูผู้สอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ส่วนด้านความพึงพอใจของนักเรียนพบว่านักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมในห้องเรียนมีความพึงพอใจมาก ส่วนด้านบรรยากาศในชั้นเรียน พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง

องอาจ นัยพัฒน์ (2543:46) ศึกษาการประเมินประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2542 ซึ่งใช้ลักษณะการจัดบรรยากาศในห้องเรียน ชั้นเรียนที่เน้นหนักไปทางด้านบรรยากาศทางสังคมหรือประชาคม การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน หรือระหว่างนักเรียนกับนักเรียน และความเอื้ออาทรของครูที่มีต่อนักเรียน และบรรยากาศด้านระเบียบวินัย พบว่า บรรยากาศในห้องเรียนมีอิทธิพลทางบวกต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

วิภา วโรตมะวิชญ (2543:บทคัดย่อ) ศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมห้องเรียนและปฏิสัมพันธ์เพื่อการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเชียงใหม่ พบว่า ครูที่รับผิดชอบในการเรียนการสอนเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอนมานานผ่านกระบวนการอบรม มีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียนของตนใช้อุปกรณ์การสอน และมีการถามคำถามการให้ความช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล น่าจะเป็นภาพของสภาพแวดล้อมที่น่าพอใจ เพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้บรรยากาศในการเรียนรู้ได้ดี ส่วนปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนนั้น พบว่า ปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน ที่มีผลมาจากครูผ่านการอบรมและเข้าใจกระบวนการจัดการเรียนการสอน

จิรากร ทศเกตุ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียนจิตราวิทยา อำเภอเมืองเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ครูที่ปฏิบัติการสอนส่วนใหญ่เห็นว่า ได้มีการปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียนจิตราวิทยา เกือบทุกงานที่เกี่ยวกับหลักสูตร และการใช้หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน สื่อการสอน การนิเทศการสอน ห้องสมุด และการวัดและประเมินผลแต่ก็ยังมีงานที่ครูปฏิบัติการสอน เห็นว่า ไม่ได้ปฏิบัติ ดังเช่น การประเมินผลการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมส่งเสริมประสบการณ์ชีวิตร่วมกับชุมชน การใช้สื่ออย่างหลากหลายในการเรียนการสอน การชี้แจงโครงการนิเทศภายในโรงเรียน ให้ครูทราบก่อนปฏิบัติ การเสนอแนะรูปแบบการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ผู้ปกครองทราบผลการเรียน และการฝึกให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

สรรค์สุรางค์ สุไลมาน (2550: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา จังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดปัตตานี มีการปฏิบัติโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับดีมาก สำหรับปัญหาการบริหารงานวิชาการ ได้แก่ บุคลากรไม่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน การจัดทำหลักสูตรไม่สอดคล้องกับอาชีพและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น ครูไม่ได้สอนตามหลักสูตร โรงเรียนขาดสื่อการเรียนการสอนและนวัตกรรม โรงเรียนขาดงบประมาณในการจัดซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ ครูขาดความเข้าใจในเรื่องการวัดผลและประเมินผล การนิเทศภายในไม่เป็นระบบและขาดความต่อเนื่อง ขาดห้องปฏิบัติการและห้องสมุดที่เป็นเอกเทศ หนังสือมีน้อย ส่วนข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสม ควรมีการจัดอบรมเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดทำสื่อการเรียนการสอนและ การผลิตเครื่องมือการวัดผล และประเมินผลที่สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา

ฟาริด เตมะหมัด (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารงานวิชาการมีดังนี้ 1) งานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการนำหลักสูตรไปใช้ โรงเรียนควรบูรณาการหลักสูตรอิสลามศึกษาให้มีความกระชับและขจัดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาให้หมดไป จัดให้มีการสลับคาบเรียนระหว่างวิชาศาสนาและวิชาสามัญ ควรจัดอบรมความรู้เพิ่มเติมให้กับครู การประชาสัมพันธ์หลักสูตรควรจัดในรูปแบบของป้ายนิเทศหรือการเผยแพร่เอกสารตามสถานที่ต่างๆ ที่มีความสำคัญต่อชุมชน จัดให้มีการและเปลี่ยนเรียนรู้ด้านหลักสูตรระหว่างตรงเรียนในเครือข่าย 2) งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ควรจัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นการกระตุ้นความคิดและฝึกให้ผู้เรียนได้ค้นหาความรู้ด้วยตนเอง ยกเว้น กลุ่มวิชาศาสนาที่เกี่ยวข้องกับหลักศรัทธาและอัล-กุรอาน พัฒนามาตรฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้วิชาศาสนาให้ทัดเทียมกับวิชาสามัญ จัดทำประวัติการเรียนและทำการคัดกรองนักเรียนเป็นรายบุคคล 3) งานวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน ควรจัดให้มีคณะกรรมการวัดผลและประเมินผล เน้นการวัดจากสภาพจริงของผู้เรียน ควรจัดให้มีการอบรมเพื่อพัฒนางานวัดผลอย่างสม่ำเสมอ วัดผลเป็นระยะๆอย่างต่อเนื่อง จัดให้มีการซ่อมเสริมแก่ผู้เรียนที่ไม่ผ่านการประเมินด้วยกิจกรรมที่มุ่งเสริมองค์ความรู้แก่ผู้เรียน 4) งานประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ควรเร่งสร้างความตระหนักแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง กำหนดให้มีระบบประกันคุณภาพในระดับหน่วยงานภายในสถานศึกษา ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ชัดเจน จัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปีให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพและจัดสรร ความรับผิดชอบ โครงการและกิจกรรมต่างๆ ให้แก่บุคลากรตามความเหมาะสมกับความรู้ความสามารถ 5) งานพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อ

การศึกษา ควรจัดตั้งศูนย์สื่อเพื่อส่งเสริมให้ครูทุกคนได้ใช้สื่อ จัดให้มีบุคลากรเพื่อดูแลงานสื่อ มีการจัดทำทะเบียนและดูแลโรงเรียนควรจัดฝึกอบรมให้ครูสามารถผลิตสื่อบางอย่างใช้เอง 6) งานพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ ควรให้ความสำคัญกับแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนให้มากที่สุด ห้องสมุด สหกรณ์ แปลงเกษตร บริการสืบค้นข้อมูลข่าวสารทางอินเทอร์เน็ต ฯลฯ จัดทัศนศึกษาภาคการศึกษาละ 1 ครั้งต่อห้องเรียน 7) งานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ควรจัดให้งานวิจัยเป็นขอบข่ายของงานวิชาการ ตั้งคณะกรรมการวิจัย จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ กำหนดให้ผู้บริหารและครูมีผลงานวิจัย จัดประกวดและมอบรางวัลให้กับผู้วิจัยและผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างในการทำวิจัย 8) งานส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการ ควรสนับสนุนให้ครูสอนศาสนาเป็นผู้รับผิดชอบต่องานส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการ ดำเนินการสำรวจความต้องการด้านวิชาการของชุมชน สนับสนุนให้ครูสอนศาสนาได้ออกเทศนาต่อชุมชน ในวาระต่างๆ เชิญผู้นำชุมชนด้านต่างๆ เข้ามาเป็นคณะกรรมการดำเนินงานส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการ จัดบริการความรู้แก่ชุมชน จัดนิทรรศการทางวิชาการให้กับชุมชน จัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เช่น การจัดอบรม ศึกษาดูงาน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ ผู้วิจัยสรุปว่า งานวิชาการเป็นงานหลักและสำคัญที่สุดของสถานศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งครอบคลุมถึงการจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดสื่อและบรรยากาศของการเรียนรู้ แต่สถานศึกษาก็ยังมีปัญหาไม่ว่าปัญหาด้านการจัดหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนการสอน การจัดสื่อที่ทันสมัยและครูยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร สถานศึกษา การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งผลต่อระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาควรให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา